

CNEWYLLYN

MEWN GWISG:

842.4.16
3

SEF

CNEWYLLYN GWRIONEDD

MEWN GWISG O GYNGHANEDD.

NEU

Gasgliad o GAROLAU, a CHERDDI; a rhai
CYWYDDAU, ac ENGLYNION,
Ar amryw Destynau:
Pa rai ni buant Argraphedig o'r blaen.

Gan ROBERT DAVIES, o Nantglyn.

"Y mae amryw ddonian, eithr yr un
Yspryd." PAUL.

TREFFYNNON:

ARGRAPHWYD GAN E. CARNES;

DROS YR AWDWR.

(PRIS SWLLT.)

CINEWATLYN

THE CINEWATLYN COMPAGY

1872

THE CINEWATLYN COMPAGY

RHAGYMA DRODD

MAE amryw o'r Cymry, (yn enwedig yr Iengetid) yn hoffi caniadau gwagedd, yn syd, a masweddol: Pa rai ni cheir eu gweled yn y Llyfr hwn, rhag i'r cyfryw droi yn ddrewdod, ac yn ddiflafder yn archwaeth eu dysgedigion: yr hyn fydd sicr o fod, os Haul y Cyflawnder a lewyrcha i'r meddwl, megis dryg-fawr tomm yr heolydd yngwres yr Haul naturiol.

Mi ddewiwswn gael fy esgusodi, na b'ai fwŷ o gywraindeb ymadroddion yn fy ngwaith, am na chefais fy ngwifgo ag Addurniadau Dysgeidiaeth, yr hon yw Llaw-forwyn pob celfyddyd: ond yn hytrach megis cloff heb ei faglau, mi anturiais roddi'r gwaith canlynol mewn argraphiad, pa un a gynghaneddwyd ynghyntedd nesaf allan yr Awen, heb geisio cadw cyfondeb yr Iaith, (mwy nag eraill om blaen) yn gwbl Berffaith, yn enwedig yn y Carolau a'r Cerddi; eithr yn y Cywyddau, a'r Englynion yn beth manylach.

Ond bydded y gwaith fel y b'o, nid oes ammeu na bydd rhai yn fwy parod i bigo ei feiau, nag i gredu ei wirioneddau; ond pa waeth? gwir yw'r gwir er ei fathru, ae nid y' callaf yw'r diystyrwn mwyaf; arba achos y dywedodd.

dywedodd GRONWY OWAIN, wrth IEUAN FARDD, fel hyn.

“Cwynfan a fu o'r cynfyd

“Gan y Beirdd, ar goegni byd;

“Er Dofydd, pwy Wr difai

“A fu 'rioed, na feio rai?

“A diau, boed gau, bid gwir,

“Buan-ar Fardd y beiir;

“Pawb a'i cenfydd, o bydd bai,

“A bawddyn, er na byddai.”

Bellach y fath ac yw'r gwaith, wele fi yn ei gylwyno i'ch dwylaw, gan ddiolch am garedigrwydd fy nghynnorthwywyr; ac rhag fy mod yn gwneud Drws mawr ar gyntedd bychan, mi adawaf y Llyfr i'ch ymgeledd, gan ddymuno iddo fod er diddanwch i amryw, o'r hyn lleiaf na fyddo er gofid i neb, yr hyn yw deisyfad eich ewyllysiwr da.

ROBERT DAVIES.

NANTGLYN,

TACHWEDD 28, 1798.

D. S. Gwelwyd y buasai Enhau 'r cynnorthwywyr yn cymeryd gormod o le i'w hargraphu yn y Llyfr.

Lle gwel o'r darllenwydd dealtus, Air, neu Lythyren, o fai 'r Argraph-wasg, cymerir yn garedig arno eu di feio a'i bin y lgrifenu.

Yn lle (boddlon) darlled (boddlonol) yn y 108 tu-dal.
Bineg yntaf.

ENGLYNION i'r Llyfr hwn, o waith am,
ryw o ewyllyswyr dâ yr Awdwr.

GWELAF gan ROBERT DAFIS,

Gelfyddwawd:

Gwawl fodawl weddol-bris,
Gwŷr diwael, gwâr a'i dewis,
Gem Aur waith, o Gomer wisg.

Barddwisg, hyfrydwisg, gyfrodedd,---gydwyd
Ag edau'r gynghanedd;
Ni fu'r un gywir-lun wedd,
Wisg iawnach i weis gwynedd.

A fedd hon, wiw foddy hynod,---ag egyr,
Ei gwiwgoeth fyfyrddod,
Haf, a gauaf, glwysaf glod,
Cnoi allant, y cnewyllod.

Cnewyll, o'r glynn-gyll, glau iawn-goed,
Blasus;

O blefer i bob-oed,
Gwîn o les i ganol oed,
A rhinwedd mawr i'r hen-oed.

JOHN ROBERTS. o Helygen a'u cant.

A

ERAILL.

Cyngahanedd, iawnwedd i ennyn,---cariad,
 O cerir ei chanlyn,
 Cynnar o'r Wisg, hardd-blisg hyn,
 Cawn allu y Cnewylllyn.

O'r Wisg ireidd-wisg e roddir---Lluniaeth,
 A llawn ei canmolir,
 O gariad pan egorir
 Y Wisg lawn, e gawn y gwir.

by
 Profwn, os holwn sylwedd---y gan oll,
 Gnewylllyn Gwirionedd,
 A chawn o'r Wisg glaer-wisg wledd
 Ar ganghenau, 'r gynghanedd.

Gair mwyn i gall, Gwir mewn gwisg,
 Gair i ddwl a garai ddysg,
 Gair o wir a gywir wasg,
 I wneud llwydd i Enaid llesg.

Cawn o'r Wisg ffrwyth cynnar waith,
 A CHNEWYLLYN, dillyn doeth,
 Bóddiff rai, a bydd y ffrwyth,
 Gan eu lles, fel gwin a llaeth.

JOHN PARRY, o Lanelian a'u cant.

(7)

ERAILL.

CENWYLLYN, gemyn mewn gwisg,

O gariad,

Agorwch yr amwisg,

Cewch harddwaith, arraith, eurwisg,

Tew luch blawd, tawluch ei blisg.

newyllyn mewn cain allu,—da ddoniau,

Diddanwch i gymru ;

Blaen darddiad y ganiad gu,

Di gerydd yw dy garu,

At y Cymro di falais,

Car Gymru, fwyn-gu da fam,

Car yr Iaith mewn cywir rym,

Car waith Beirdd, weis heirdd eu fwm,

Car Iwydd Gwlad, dy Dad er dim.

ROBERT JONES, Llansannan, a'u cant.

ERAILL.

CNEWYLLYN, Perlyn purlwys, (—teg
hefyd)

Ac afal Paradwys,

Dyna Gemm. a dawn gymmwys,

Mor i bawb, a mawr ei bwys.

Mewn tirion goedfron gauadfrig—eydiodd,
Mal cadwyn blethiedig,

Yn WISG gron, ei bron, a'i brig,
A diddan gyfrodeddig.

Gwiw gaerog wê ragorawl,—o drwsiad,
I Drysor hapusawl,
Effod, a gwych hoff deg wawl,
Dawn ymadrodd Dyn meidrawl.

Cynnulliad y Cnewyllyn---Gwirionedd,
Gywrainiol ei blifgyn,
Gafwyd, 's oes neb yn gofyn,
Fawrdda glod, gan Fardd y glynn.

JOHN TOMAS. Pen Ffordd wen, a'u cant

ERAILL.

Cymraegiawl, ddoniawl Ddynion, arbenig,
Derbyniwch yn gyson,
Anrhegiad, y rhywiogion,
Iach brawf i ddiddanu 'ch bron.

Cnewyllyn grawnyn gwirionedd-mewn gwisg
Mwyn gasgyl cynghanedd,
O Nant awen, lawen wledd,
Wâr giniaw i wyr gwynedd.

Derbynwch, tegwch nid tyn,— egorwch
I gacrau'r Cnewyllyn,

Cwp.

Cwplysgerdd yw mewn plisgyn,
Un teg lwyd, o Nant y glyn.

Nid cul y nôd cael o Nant
Y glyn, yn rhwydd glan yw'r hynt,
Hoff hardd gerdd, hyfforddai a gant,
Yn Iaith wiwber Gómer gynt.

JOHN PRICE, Pen ucha Rô, a'u cant.

ERAILL.

'Gorwch na-ruswch wir reswm,—brigyn,
Boreu-gerdd yn batrwm,
Mewn goleu, a mwyn gwlm,
Yw hynaws sail, hyn o fwm,

Casgliad o gariad rhagorol,—difai,
O dyfiad dymunol,
Praw' o'i Synwyr presenol,
Na hd i neb fod yn ol.

EDWART EDWARTS, Llanelwy,
a'u cant;

Cnewylllyn o'r Glyn air glanwifg, a weuwyd
O awen ireiddwifg,
A liad uniaith i ddanwifg,
A gwir nôdd geir yn y Wisg.

PETER WILLIAMS, a'u cant.

ERAILL gan T. E. o'r Nant,

Gwaeddaf ar Gymreigyddion, —i fulwi:
 Ar sylwedd amcanion,
 Llyfr y Bardd, llafur abôn,
 Gwir awch astud gorchestion,

Gorchestion, tyfion bob tu—dalennau,
 Dylanwad Awen-gu,
 Mwy amgenach am ganu,
 Gydiad faith, nag odid fu.

Odid gu lendid gael undyn—yn awr
 Un Awen a Robyn,
 A da Wyneb di wenwyn,
 Bwrdd derw glaer, yw Bardd du'r Glyn.

Nid fal beilch, hynodfawl ben—a ysgwyd,
 I efgor llygoden :
 Ond grym di graith, gwaith heb gën,
 Sain rywiawg synwyr A wen.

Mae dynion ym myw doniau—iaith eraill,—
 A rith yr rant weithiau,
 Yn oneif 'feddw'n ninnau,
 I'n gwaith, ond un-iaith ein dau.

Ac os Natur bur sy 'n berwi:—Natur
 Sydd hypnotta'i pherchi;
 Natur dw'r yn taer dorri
 Neutu'r nant yw 'n natur mi.

Pwy attal o dàl Dolydd—yr Afod,
 A rwyo dros lennydd?
 Pwy ddeil Nant?—pa ddiawl yn nydd.
 Gaiff redeg efo Phrydydd?

Gwageddawl fy mawl fu mi ---yn ifangc,
 Anafus ymhonni:
 Na chalyn, mynch weli
 Y fibrwd oer,—sobra di.

T. E. a'u cant.

ERAILL.

Cnewyllyn melyn, canmoler,—mewn gwifg,
 Mwyn gyfgod iaith Gomer.
 Pen wych Emm, pwy na chymmer,
 Ran o byngc yr awen bêr?

C'rolau, cywyddau cu wiwddoeth---reddodd
 O riddyn cyson-ddoeth:
 Englynion heirddion hirddoeth,
 Cerddi da,—cu urdda doeth.

Wele y Bardd oleu ei ben---unrhwyfsg,
 A'i anrheg yn llawen,
 Yn ddi nacc boed ei accen
 Er lles pob mynwes AMEN.

H. JONES, Glan Conwy, a'u cant.

CYWYD

CYWYDD AT Y DARLLENNYDDION
NEU
FYNNEIDIAD I MEWN IR LLYFR.

BU urdd o geirdd y Beirdd gynt
 Achau Bonedd chwibienynt,
 Mawrhau uchel frigau'r fron,
 Coffa eu hen fonyffion ;
 Rhai'n gwau mawl i ganmawl gwyr
 O ryw filain Rysfelwyr,
 A threimm o'u harfogaeth rwydd,
 Dihareb o'u deheurwydd ;
 Rhai'n eiliaw o'r hen Eleirch
 Gân a mawl i gwn a meirch ;
 Ymbell blethiedigbell dôn
 I ffrainwych forwynion ;
 Rhai'n ddi grifft,—rhai'n Bapistiaid,
 Rhai'n Swynwyr,—Brudwyr heb raid :
 Yn eu plith selltith folltair
 Cawn feirdd yn canu i Fair :
 Fini chan eirian arraith
 I ferch wenn, nag i Fair chwaith,
 Boed fy nghan i ddi-anair
 Dduwdab, Dyndab, mwynfab Mair,
 I'w addoli 'n ol ddylwyf,
 (Fe y Duw mawr)—fi dim wylf,
 Amherffaith yw'm gwaith mi 'gwnn,
 Naw gwell y gwnawn pe gallwn.

Dechreu

Dechreu Carol Ply- gain, i'w ganu ar “Miller's Key”

I.

NAG Ofnwch rai sy'n effro,
I wyllo gyda'r wawr,
O Nefol gaerydd ar foreuddydd,
Mae Newydd yma'n awr
Fod Ceidwad wedi ei eni
Rhydd ini Iwyr ryddhâd,
Gwnaed rhyddid trwyddo
I bawb a gredo
Anturio i wydd y Tâd;
O ddedwydd ddydd a ddaeth,
Yn lliso o fêl a llaeth,
Crist mewn cadachâu rwymwyd,
Gwaith Diafol a ddatodwydd,
Rhydd godwyd rhai oedd gaeth,
Angylion loywlon lun
A byngciodd fawl bob un,
Wrth wel'd y Nefol Dduwdod
O'i ras ar ddaear isod,
Gwedi dod i gadw Dyn.

2 Er dyfod trwy dwyll Diafol
Y cwmp gelynol glwy',
Fe ddaeth drwy gyngor Duw gogoned
J Ddyn ymwared mwy:
Mae ſail yr ail gyfamod

B

Nid

Nid ar usudd-dod dŷn,
 Ond ar oleuddawn yr ail Adda
 Jehofa mawr ei hŷn;
 Trwy'r Adda cynta i'n caed,
 A'n llygru ni ynddo wnaed,
 Daeth Adda'r ail i roddi
 O'i fynwes lawn haelioni
 I'n golchi ddwfr a gwaed;
 Doeth Frenhin daeth ar frŷs,
 I lawr o'i nefol Lŷs,
 I dalu Biliau dyled
 Hîl Adda dan hir luddled,
 A chaled Ing, a chwŷs.

3 O'i gariad anorchfygol,
 At wael ddaearol ddyn,
 Fe gym'rodd bwyfau 'n hanwireddau
 A'n hangau arno 'i hun
 Hen ebyrth ni fu'n abal,
 I gynal yma i gyd,
 Y baich hudol o bechodau,
 A phwyfau beiau'r byd;
 Ond enwog Fæb y Dyn,
 Dan wawd tylawd ei lun,
 A ddŷg ein holl Bechode,
 Ar ben y croesbren diodde,
 Yn hollte 'i gorff ei hun;
 O gwelwn olwg wawr,
 Fod pechod Dyn yn fawr,
 'Roedd gan Lwynogod ffau,

Ba

Ond

**Ond Jesu dan ei bwyf
Heb lê i roi ben i lawr.**

**4 Pam carwn ninau bechod
Trom bennod, tra fo'm byw?
O achos hwn bu dristwch Ened
Mor dofted ar fab Duw;
Ein pechod ninau eto,
Yn ei ail groeshoelio sydd,
Nes ymadael, a'i symudo
Mewn trô maddeuant rhydd;
Cael clwyf, ac yspryd clâ,
I'r llwch a'n gwir wellâ,
Dan gyfudd Enaid unig,
I'r galon llwyr ddrylliedig,
Mae Duw yn feddyg dá;
O'i gariad hael ei hun,
I'r newynog lwythog lun,
Gwnaeth wledd o Basgedigion,
Ac eli o waed ei galon
I glwyfau dyfnion Dyn.**

**5 Os Dynion heddyw 'n gyhoedd
Am Nefoedd ydym ni,
Trown i'w cheilio trwy iachuswerth
Fawr aberth *Calfari*;
Gadawn ein cyhawndere,
A'n cymwysiade os oes,
Ac awn a'n gwaeledd yn ddi gelu
Tan gredu at oen y groes;**

Rhaid iddo er ei glod,
 Yn gwbl feddyg fod,
 Ni thâl daioni dynol
 Na hunan anwahanol,
 O dan ei nefol nod;
 Rhai gweigion mae 'n eu gwadd,
 I'r wledd o ryfedd radd,
 Sy'n ffrwyth ei ddioddefiade,
 Yn fywyd i blant Ange
 Fe lwyf oddefe ei-ladd.

6 Rhaid lladd ein chwant dirgeledd
 A'n llygredd o bob lliw,
 I'gael ysprydol wišg briodas,
 Cymdeithas a mab Duw;
 Mae cariad rhad yn rhodio
 Drwy'r byd i guddio bai,
 Tu Dafydd wiwfodd a gryfhâodd
 Sŵn lluo dd Saul sy'n lhai;
 Mae trytsawr gerbyd rhad,
 Yr Efengyl yn ein gwlad,
 Yn dwyn tryforau filoedd
 Yr Iechydwriaeth gyhoedd
 Fel mor o ddyfroedd mad;
 Mawriw y mor o waed,
 O ystlys Jēsu a gaed,
 A phechaduriaid mawrion,
 O dan ddoluriau duon,
 Yn wnnion ynddo a wnaed.

Run

7 Run rhinwedd sy eto'n gyslym,
 'Run gym sy ngwaed y groes,
 Mae grafol groesio i bawb a ddela.
 I glirio ei euog loes,
 Mae Crist yn ffordd, yn fywyd,
 Gwirionedd hefyd yw;
 Bu farw i cyfion dros 'r anghyfion,
 Caiff rhai oedd feirwon fyw;
 Mae'n Harglwydd mawr ei hun
 Yn ail—yn dri—yn un,
 Diogel brynedigeth,
 Mae'n bobpeth ac ymhobpeth
 Yn Iachawdwrieth Dyn;
 Mae'n dri i ni'n y Nê,
 Ran swydd, allwydd a llê,
 Ond tri yn un i'r un enyd,
 'Does Dad na Mab nag ysbryd,
 Da fywyd ond efe

8 Gan ddarfod geni 'r Jesu,
 I ni'r ol llygru o'n lle,
 Ein geni ninau golau gwiwles
 I w'r lles o'i fynwes fe,
 Cael myned trwy 'r esgorfa,
 A phrofi 'r olchfa ffrî,
 Fel delo llygredd dialedd dulid
 Yn ofid mawr i ni;
 I'r blin a'r llawn o bla
 Mae Duw 'n waredwr da,
 Brawd imi'n briod Ened.

Lawenydd

Llawenydd llu o weinied
 Mae'n clywed llais y cla,
 Efe yw'r bywiol bren,
 O bydded ar ei ben
 Goronau fil o foliant,
 Am orfoleddus lwyddiant,
 Ein mwyniant ynddo AMEN.

CAROL PLYGAIN, i w ganu a'r
"God save the King."

II,

DYMA 'r Dydd Duw mawr dôd
 Gymorth clir i ganu th clod,
 A pharod ffydd;
 Dyma 'r Dydd rhydd fawrhad,
 Ganwyd rhyfedd geidwad rhad,
 Cyn toriad Dydd;
 Clychau Llys soniarus Nêr,
 Fel boreuol Seiniol Ser
 Gynt yn barchus ganent bêr
 Ogoniant byw,
 I'w eu Harglwydd dedwydd dôn
 Union fawl—ninau fo'n
 Moli 'r un pur Ner Ion
 Ein prynwr yw,

2 Gwnaeth Duw Ddyn ffun hoff wedd,
Mewn hardd lawn urddol hedd,

A'r ei ddelw i hun:

Mawr ryfeddod hynod yw,
Heddyw 'n deg wele Duw

Ar Ddelw Dyn;

Llanwodd E'r cyfode i gyd,
Heb werth mwy ebyrth mud,
Wele'r sylwedd cl aerwedd clyd

Gwir bryd ger bron;

Doethio'n teg, daethant hwy

I gael gweled yn ddi glwy,

Yn y preseb fal un mwy

Na Salomon

3 Holl Dlodian cleifion clowch,

Llwythog a blinderog dowch,

Deffrowch yn ffri;

Gwahodd ato gall a ffol

Mae 'r Jesu 'nawr, o i ras yn ol

Na 'roswn ni;

T'w'nodd g'lenui yn ein gwlad,

'Gorwyd drws cariad rhad,

Jesu 'n uno Dyn a'i Dad

A'i haeddiad ef,

Clywn fynegu n gu dan ged,

Fod ei law o hyd ar led,

I groefawu pawb a gred,

I nödded Nef.

4 Dyma fugail arail oes,

Di

Di nag tym yn dwyn ei groes
 O dan em gwraidd;
 Noethi 'ddyndod hynod yw,
 Dysgu bod dan wafg a briw,
 I wifgo ei braidd;
 Ef yw Bugail mawr y byd,
 Gafodd ddyrnod trallod drud;
 Gan gyflawnder llawnder lliid,
 Nes holta'r llen;
 Gwaed a life 'o dylle'r dûr,
 Drôs y ddyled galed gûr,
 Rhyddhaed y porth, i wlad Duw pur
 O led y pen.

5 I Dy ein Tad rhediad rhydd,
 Trown o fwñ trueni sydd,
 Ym mae sydd moch;
 Mae lle 'n yr Afon wiwlion waed
 Yr hon ar gallfaria gaed
 Lifeiriol goch:
 Afon dwfr y bywyd yw,
 Nawfodd dan orsedd Duw;
 Pa glefyd hynag e fydd byw
 Yn rhyw dwfr hon;
 Mae miloedd wedi 'golchi 'n gûr,
 Mewn gynau gw nion loywion lu
 Yn molir oen, a'i garu frŷ
 Fyth ger ei fron.

6 Tynner fflam ein natur fflwch,

Dyna

Dyna'n lle, Dyn yn llwch;
 A Duw Ne'n llawn,
 Cael anian Crist enwog rodd
 I'n gwraidd ni'n gywir nodd,
 Te gwywo wnawn;
 Niithio wnair yn noeth o'r rief,
 Gan wynt llym ei wyntyll ef,
 Sawl heb Crist yn Sylfaen gref
 I'w felog roi;
 Troi'r yngfrau draw ryw ddydd,
 O blith y gwenith, rhagrith rhydd,
 A'r us i'r ffwrn eislu ffydd,
 I Soar ffoi.

7 Ffynnon groyw ffrown i Crist,
 O Sodom Dref sy dwymn drif,
 Symudwn drwy,
 Y golefn deg gu lefn dan
 A'n twysa'n glir tefog lân
 At Jesu a'i glwy:
 Fe fu'n dioddef noelion dur,
 Dan law pwys Dial pur,
 A'i roi yn gaeth dan hir gur,
 I'n dwyn o'r goft:
 Ef yw'r Arch lwyrbarch lân
 I gadw gwawr mawr a mân
 Drwy daliad hedd, o'r Diluw Tân,
 Rhag dialedd toft.

8 Oed ein Geidwad Deunaw Cant

C

Onid

Onid 'chydig i' pindu chiwant, (1798)

A n trachwanj trown :

Mae Barn i'n drysau o fewn cam,
O am neddfa yn ddi nam,

A ph'am na ffown?

Llaís y gweision, illisy'n gwadd

I Swpper Crist pura gradd,

Pafgedigion wedi lladd

Sy fewn i'r henn;

Baed ein hawl treiddiawl trwy

Efydd, yn Jesu glan a'i ghwy,

Mynnau math ymuno mwy,

AMEN AMEN.

CAROL PLYGAIN, i w ganu a'r

"Y Galon Lawen, neu Ymdaith

Treffynnon."

III.

DEFFEROWN, a down drwy ffydd

Ym mis y dydd, mae Newydd da,

Fod Brynwr Rhoddwr rhad,

A cheidwad i'n lachâ;

Mae heddyw 'n ddydd o hedd,

O gyl wael fedd, i gael ail sŵy,

bini A

A dydd llawenydd llon,
 I waredigion Duw,
 Rhoes Duw i'n ddi nwy',
 Faith roddion tirion trwy
 Ei fawr ddaioni, ond yma gwedi,
 I'n codi o'n cledi a'n clwyf,
 Rhoes RODD a rhoddion rhad,
 Ei Briod fab,—be' roi Duw fwy?
 Nid Mab a enir clyw,
 Ond Mab a anwyd yw,
 O Fair y forwyn
 Fe gaed yn Blentyn,
 Dim llai na Dyn a Duw!
 Rhai llwythog o bob lle,
 De'wch ato fe, cewch eto fyw.

2 Ac yma mwyna maeth,
 Ninau ddaeth yn hyn oddydd,
 I goffa llyma lle,
 Y ganwyd E'n ddi gudd,
 Ni chafodd Balas clae'r,
 Na stafell Aur naws difai lle.
 Ond tro'i letty'r Ych,
 Oer nych i Aer y Ne
 Nid oedd mewn Llyfoedd llawn,
 Ar Breseb cul m'a'i cawn,
 Di fai Bendefig o waed parchedig,
 Yn ofstyngedig iawn,
 Fel ca'r tlofa ei luny
 A'r ifa' Ddyn ei ras a'i ddawn;

Ac ermo'r llwm y lle,
 Mae'n graig a noddfa gre,
 'Rioed ni ddych'mygwyd
 Y peth ddarparwyd,
 Neu wnaethpwyd yn y Ne,
 I'r Dynion wiwlon waith,
 Cywira taith a'i carant ê.

3 Na charwn ninau 'n awr,
 Ond Jesu mawr, dewisa' môdd,
 Ei hunan megis gwâs,
 A'i ras i ni a rôdd;
 Drwy'r byd o'i grud i'w groes,
 Ca'dd lawer loes hyd oes i'w dwyn,
 Heb le i roi 'ben i lawr,
 Ond mawr oedd, er ein mwyn?
 Fel drwy ei dloedi gwael,
 Caem ni gyfoethog fael,
 Oedd had llygredig,
 Cyfyrgolledig,
 A rhai crwydredig drael, —
 Er Syrthio yn Adda 'n tad
 Jesu'n godiad sy ini i'w gael;
 Pa galon ddeil yn gre,
 Heb doddi o'i gariad E? (oedd
 Un Dyn a bechodd ffarwel am Nef.
 I farw'r oedd efe,
 Ond Jesu mawr a roes
 Ei anwyl einioes yn ei lê.

4 Ond rhyfedd drefn a Tad;
 I gadw 'n rhad heb wad bob un,
 O i fwriad ef y daeth,
 Ffordd Iechydwriaeth Dyn,
 Mae 'n Iechydwriaeth rad
 I buro heb wâd ein brad, a'n briw,
 Ond Iechydwriaeth ddrud
 I brynwyr bywyd byw;
 Dioddefodd absen ddefn,
 A chabledd, gwawd drachefn;
 Pob gw'radwyddiade
 Foreuol friwie,
 A holtti 'n gwyse i gefn,
 Ac wedi, golli gwaed
 O Ddwyo a thraed i eilio i threfn;
 Bu yna dyrfa dynn,
 A phwys cleddyf a ffynn,
 Yn llefain llawer,
 Is Haul croeshoelier
 Croeshoelier,—a'r lais hyn
 Barabbas a rhyddhaed,
 Heb rufo gwaed yr Iesu gwynn,

5 Gochelwn ninau 'n wir,
 A'i waith ar dir ei withod E,
 A dewis pechod prudd
 Sy Lofrudd yn ei le,
 Ac na feddyliwn ddôd
 Crist a'i glod i wisg o glaj,
 A marw 'n loyw ei liw

I-ni gael byw 'n ein bai;
 Na thwyller ni am nef,
 Rhaid grym ac ymdrech gref,
A'r neb ni 'mdrecho,
 Ac na orchfygo,
 Bob chwant, a lluddio eu llef,
 Y'n glir a gaiff ei gloi
 'N ymddifad o'i ddioddefiad efe;
 Di niwaid oen Duw Ne,
 Di feius oedd efe,
A'r rhai f'o flinion, dan osynion
 Is donn, ar a sw' a d'e,
 Fel cai rhai hyn ryddhâd,
 Aeth dan law'r Lleiddiad, yn eu lle,

6 A'r rhai Profiadol rhydd
 Fawrhân y dydd, yn rhwn y daeth
 Fath waredig aeth rad,
 Er codiad i'r caeth;
 Dydd newydd diddan wawr,
 Gwneud tad yn awr, a'i blant yn un,
 Dydd chwerw i gnawdol chwant,
 Oedd Diwrnod pryhiant Dyn:
 Y creigie agore eu gwawr,
A'r Llenn a rwyge i'r llawr,
 Agorwyd Beddau,
 Pan oedd yn dioddau,
A'r bren ein Meichian mawr,
 'Rodd crynn mewn brynn a bro,
A'r Nef yn duo i'r pawfed awr.

Y Ddaear w lithgar wledd
 I gyd a d'w. Me i gwedd,
 Rhai cyrph y meirwon
 A gyfodafon
 O gloion ange a'i gledd,
 A chor ph yr addfwyn oen,
 Yn myn'd o'r boen i Ddysnder bedd.

Ac ar ei godiad gwiw,
 I wlad y byw o waelod bedd,
 Gallu'r gelyn certh
 A gloes a nerth ei gledd;
 Mae etto a'i ras heb ri,
 Yn rhad ini ar hyd ein hoes,
 A chyfell gwell nag un,
 Fe lyn yn Angau loes,
 Ymgeiliwn am ei gol,
 Yn nerth a rhan wrth rol,
 Ei gyfraith beunydd.
 F'do mewn tangnifydd
 Ym mreichiau'n ffydd ddi filol,
 Rhan dda yr hon ni ddwg
 Mwy hunan w'g mo honi n ol.
 Duw felia ni rhag sen,
 A'n Brenhin pur ein pen,
 A gwyr mawr urddas
 Pennaethiaid addas
 Ein Teyfnas wiwras wen,
 A nerth i filwyr Sion,
 Ar dir a mor, **Duw dyro AMEN.**

CAROL.

**CAROL PLYGAIN, er ymefur o
elwir "Difyrwrch Gwyd y Gogledd".**

IV.

1 POB tafod yn gytûn,
Trwy nedded tri yn un,
I'r Nefol Fod
Rhawn glod am ddod yn ddy;
Mae Telynoriion Nef
Yn ta nu ei fohant ef,
Mae tramwy mawr
Rhwng Nef a llawr un llef;
Cyfoded rhai afradlon friw,
Sy 'mhell o'u gwlad heb wad yn hyw,
Daeth Udgorn mawr y Jubil,
I da'nu Efengyl Duw;
Mae cenadwri gan y Tad,
Heddyw i rhwym rhyddhad rhyddhad,
Rhai clafa ddu deuwch,
A chym'rwech lwyd iachad

2 Cadd Dynion rwyddlon rodd.
Mae'r Nefoedd wrth ei bodd,
Mab Dyn ar lawr
Yn Arglwydd mawr un modd,
Os cabilwyd ef a'i daith,
Gan fawrion Daear faith,
Rhoes geneu plant
Ogontiant am y gwaith.

Yn Iechydwriaeth helaeth hŷd,
 Y daeth i bawb hyd eitha'r bŷd,
 I'w lanwaith bur oleuni
 Mae galwad ini i gyd;
 Gan seren cadd rhai i gwadd yn gu,
 Gan adrodd awn o'r Dwyrain ddu,
 Fe gododd Haul tragŷwydd
 Y B'reuddydd hwn o'r bru.

3 Haul Nefol Dwyfol dês,
 Cyfiawnder llawnder lles,
 Nid ymgudd dim
 Oddiwrth ei rym a'i wres;
 Ei Sangtaidd lewyrch sy
 Yn llwyr oleuo llu, rhai llwm eu lle
 Dan gysgod ange du;
 Hyd Galilea o Naphtali,
 Mae glan iachad a g'leuni i chwi,
 Sêl Arglwydd mawr y lluoedd
 A drefnodd nôdd i ni;
 Roedd Dyn i farw wrth gyfraith Duw,
 Ac wedi o Fair i'w gadw'n fyw,
 Fe gododd ufudd geidwad,
 Aeth dan y brad a'r briw-

4 Ein natur eglur yw,
 A wisgodd doeth fab Duw,
 Am dano ei hun
 Yngrhorth y forwyn fyw;
 O ryfedd waith dir

Ei dřeshiad un yn dri,
 Gwir fara ei hun,
 Mewn Newyn drosom ni :
 Yr oen di frychau Sangtaidd fryd,
 Yn fwya ei bechod yn y byd,
 O herwydd beie i eiddo
 A gym'rodd arno i gyd ;
 Heb chw'fu lluniodd Haul a Lloer,
 Ond dan ein bai, derbyniodd boer,
 Fel gwaed i'r llawr y chw'se
 Faith ddafne ar noswaith oer.

5 Er dysned yr aeth Dyn,
 Dan bechod gormod gwŷn,
 Yn wael ei wedd
 Mewn llygredd o bob llun :
 Ond isach dyfnach dawn,
 Dan gledd digllonedd llawn,
 Oedd cariad Diw
 'N dwyn dynol ryw ir Iawn.
 Trwm gweled aer y nesol wlad,
 Sef pur Etifedd mawr y Tad,
 Ar lawr heb le i orwedd,
 O'i gariad-rhyfedd rhad ;
 Ein caru 'nrhag'wyddoldeb gwych,
 Ein caru 'r oedd ynghor yr ych,
 Ein caru a'i ben goreurol
 Dan goron ddreiniog ddrych.

6 Mewn cariad di wakân,

Yn

Yn ffrwd ei fynwes lân,
 Y dûa' ar dir;
 A ylch mo'r glîr a'r gwlan;
 Drwy i dirion gariad E,
 A grym ei 'ddewid gre,
 Mhen gronun bach
 Daw 'r llesga'n iach i'r Ne;
 Yr un ni chollir tra f'o chwŷth,
 O rhai a ddaw i'w law ddi lyth;
 Nes gorfydd oes eu gyrrfa,
 Rhydd nerth i bara bŷth;
 Fe ddiffydd goleuadau'r nef,
 Fe lysg y Ddaeas greigar gref,
 Ond byth ni threilir trwodd
 Ywlad addawodd ef.

7 O bryswn cyn dydd braw
 Roi 'n hcnaid yn ei law,
 Fe i ceidw'nghüdd
 Rhag tanllud ddydd a ddaw,
 Fe'n derbyn oll ar dir
 I'w glyd ymgeledd glîr,
 Ewyllysgar Dduw,
 A chadarn ydyw 'n wîr;
 Ni chlymodd Diafol gadwyn gref
 O ddeutu Dyn, na ddetyd ef,
 Galluog yw ein llywydd
 Yn Arglwydd mawr y Nef:
 Y Tan ni lysg, y dwfr ni wlych,
 Ar amnaid Ner air mwyn di'nîch,

Fe hyllt y Dyfroedd heilltion,
I Seion waelod sŷch.

8 Wel' dyma 'r Duw di dra,
Sy mewn addewid dda,
Gan grifition gwan
A blygwyd dan ei bla;
O i lafur eglur un
Ym m rhynedigaeth Dyn,
Ar dir eu gwlad
Fe wêl ei had 'i hun;
D uw da i bawb o lwch y llawr
Er dechrau 'r greadigaeth fawr,
'Does mesur ar ei ddyddiau
'Run yw i ninau 'n awr;
D uw cadw Siôr ein pêr a'n pen,
A'i holl swyddwyr yn iddi sen,
Dod heddwch yn ein dyddie,
A'n beie madde AMEN-

**GAROL PLYGAIN, ar fesur a
elwir Paling Bell, neu Cloch alar.**

V.

DAETH Dydd,
Chwi garcharorion dowch i rydd
Ryfeddu

Rhyfeddu ,ch braint, na fyddwch brâdd,
 Caed Newydd dedwydd da
 Mab mawr

Goruchel Iör a gyrchai 'lawr,
 Mae gwedi ei eni gyda'r wawr,
 Llais clodfawr lles y clâ',
 Chwj fyddarion Jyrfion lef
 Clwych yn awr, mae clych y nef
 Fel yn ta'nú ei foliant ef,
 Mewn Salmau draw yn *Salem* dref,
 Cadd Sattan rwygo ei Deyrnas gref,
 Mawl mawl am dangnef Mab y Dyn
 Mae 'n dodi 'r noeth a'i Dad yn un.

2 Grym gras

Fel afon gre lifeirie'n las,
 Daeth gwledd a gw lith o blith ei blas,
 Mwyn addas yma i ni;
 Rhad rodd,
 Llaw Duw draw y llid a drôdd,
 Y Priod fab pan roed o'i fodd
 Lefarodd "wele fi"
 "Yn dod yn rhol y llyfr i'r byd,
 "Os Beudy ga'i'n lle 'Stafell glyd,
 "Os tlawd, os loes i'm croes o m crud,
 "Os o flaen *Pilat* bod yn fud,
 "Os marw ar bren sy mi ryw bryd,
 "Nol d'wllys hyfryd felly fai",
 Be'r Iesu Grist dros euog rai.

3 Bu'n bod

Brophwydi lu yn clymu clod,
 Wrth wel'd drwy ffydd wawr dydd yn dôd,
 Duw hynod diwaithân :

'Nawr ni

A gadd y faint Dragwydd fri.
 Dan oleu'r Haul yn ol ein rhi,
 I wel'd ei leuni'n lân ;
 Fe wisgai'n cnawd yn dlawd ei liw,
 O fwynder bron i fendio'n briw,
 Dyn Perffaith isel isel yw,
 Ac uchel dderchafedig Dduw,
 Yn gymwys brynwyr dynol ryw ;
 Er nawdd i fyw i'r noddfa awn,
 Yn Iesu'n diogelu gawn.

4 Ni'n noeth,

Ac ef yn wisg ddi gymysg goeth,
 Haul mawr cyfawnder dyfnder doeth,
 Yn gyfoeth enwog werth :

Ni'n wan,

Ac ef yn gryfder ymhob man,
 Fe nertha'n wir rhai demtir dan
 Ddyrnodiau Satan serth :
 Ny'n y dom dan dromder iau,
 Ac ef yn ffynnon i'n glanhau,
 Ni yn feirwon galon gau,
 Ac ef yn ysbryd yn bywhau ;
 Ni'n afaich oll, ac fe'n iachau ;
 Mae o fewn rhwymau fwy na rhi

I gwblhau ein heisiau ni.

5 Llu'r llawr,
Pa genedl gu a fu mor fawr,
I'r hon mae Duw bob munud awr
Yn rhoddfawr ei ddyfrhâd?

Môr mwy,
Lled a dyfnder hirder hwy,
Na dyfroedd Nô, gadd dreiddiodrwy
Mawr farwol glwy, i'n gwlâd;
Gan gywir writh gwin goreu'r wledd,
Y rhawn ein mawl i'r hwn a'n medd,
Er angeu glas a'r ing o'i gledd,
Tyn afon bywyd ofn y bedd,
Os du yn awr yw gwawr ein gwedd,
Hyd froydd hedd y dyfroedd hyn
Ein henaid aiss yn hynod wynn.

6 Clod clod,
Sain iawn barch sy i'w enw 'n bod,
Ein Brenhin Iesu bryna'i nod
O bechod gauad byrth;
I'r nef
O fewn ei gu. Ddwyrfroneg ef,
Dyg enwau'r llwythau gwanna'u llef,
Ar sylfaen gref na syrth:
Offeriad Urddol rheidiol rhoed,
Heb dwyll un tro, heb dripio i droed.
Yn dair ar ddeg ar hugain oed,

Pwy

Pwy uwch o ryw heb bechu 'rioed?
 A'i aberth gu, ni fu yn foed,
 Ar ucha'r coed ardderchog un,
 Gorphenwyd tal a phryniad Dyn,

7 Gwledd gwledd,
 Er tridiau bod yn rhwyd y bedd,
 A hi'n ddyddhau hyn ydoedd hedd
 O'r dyfnfedd oer y daeth;
 Llawn llêf,
 Yspeiliodd ange ac usfern gref,
 Eu nerth a'u gallu gydag ef,
 Dyrchafu i'r nef a wnaeth,
 Yn ganol wr eiriolwr yw,
 Llef ei gleifion oll a glyw,
 Pen llywydd hon a'i fron yn friw,
 I atal Dyrnod dial Duw,
 Ar anffrwythlonrwydd dynol ryw;
 I Dduw yn fyw hedd ini fydd,
 A marw i bechod, dyma'r budd.

8 Bob un,
 Deallwn oll rhag twyllo 'n hun,
 Er gwneud bodlonol waith dros Ddyn,
 Nid digon wedyn yw:
 Rhaid rhydd
 Wneud ynom waith effeithwaith ffydd,
 Trwy ufuddhau (heb amau'r budd)
 I alwad dedwydd Duw;
 Nid prynu neb pur oen a wnaeth

O'r baich ar goſb i bechu gwaeth;
 Ond prynu prid; hoff rydid ffaeth,
 Oddilyn gwyn; i'w ddal yn gaeth,
 Na chaffo chwant i'w fwyniant faeth,
 O'i hen arglywyddiaeth ag e'i lawr—
 Teyrnasiad Iesu i synu 'n fawr.

9 Cân goedd
 Foreuol wyl afferol oedd,
 A rhifo rhól cyflawnol floedd
 Flynyddoedd ei lawn oed;
 Clod clir,
 Heddyw o hyd y ganwyd gwir,
 Geidwad da 'n *Judea* dir,
 Yn barchus hîr y boed;
 Ac heddyw fyfth mae 'n gwadd i fod,
 Dan briodafol nefol nod,
 Er Iesu a'i ddawn na ruswn ddod.
 I'w Dy danteithiol, fywiol Fod,
 Cawn Dduw 'n ein gwledd,
 Cawn ddwyn ei glod,
 Pob peth sy barod Iesu 'n ben,
 Hoshana mawl i'r Iesu AMEN.

CAROL PLYGAIN, i'w ganu ar Betty
 Brown neu Synseilia.

VI. Wel
 E

1 **W**el dyma foreuddydd
O newydd i ni,
 Mae Duw wedi agor mawr Dryfor di'r;
Rhyw selys orfoledd
Sy'n euredd drwy'r nef,
 Tangnefedd i ddynion y gron Ddaear gref;
 Gan ddyfod i lawr
 Lû nefol lon wawr
I ganu gogoniant a moliant Duw mawr;
Na adawed un dyn
Ei Delyn ynglyn,
 Meluslon mawl oslef, trwy'r Nef i'r tri'n un.

2 **A**c achos i ganu
 Rhyfeddu fu'n faith,
Er maeth les ymthle'm pe gwelem y gwaith,
 Duw mawr Hen ddihenydd,
 Creawdydd cry'air,
Yn faban gwael febyd lawn mawd ar lin mair,
 Cynhalwr cain Ior
 Y maith dir a'r mor,
Yn cym'rud ei eni Dduw eeli mewn cor,
 Pen barnydd y byd,
 Pen crewr heb un crud,
 Pen tad trag'wyddoldeb ar breseb oer bryd.

3 **O**nd rhysedd fod Lletty
 'R mawr Iesu mor wael?
Mae modd i'r tlodion fel gw'chion i'w gael,
 Run croeso i ffigyllied
Ar doried y Dydd,

A'r Doethion a roesón' anbegionlyn thydd;
 Iachawdwr gwych waith,
 Pob cenedl ac iaith,
 Pwy riod fu ry a'llan i'r mwynlan Iôr maith,
 Dylodion da! wydd,
 Na ofnwch i'w wydd,
 Bu'n marchog ar Asyn, mor ifel i'w swydd.

4 Yn ifel iawn Iesu,
 Ei genhedlu 'n gu gradd,
 Yn ifel dan eisiau a gwreiddiau pob gradd'
 Gwr ifel dolurus
 Fu boenus yn byw,
 A'r ifel wŷr yfig sy debyg i'w Duw,
 Rhai ifel gwaet lun
 I'w golwg eu hun,
 Sy'n myn'd trwy'r porth hyfryd i'r bywyd
 A hynod wahân
 Goludog dŷb glân,
 Mae crïst i'r nef wynsyd, yn dwedyd nad ân'.

5 O nawr am ymwrthod,
 Ein pechod yw 'n pwn,
 Na rown ein calone fel temle i'r byd hwn;
 Mae'r penaf tryforau
 Obethau'r byd bas,
 Yn dom ac yn golled i'r ened gwir ras;
 Ni fedrir wrth fod
 Yr Iesu 'n un rhodd,
 Was'naethu Duw cyhon, a mammon un

Rhaid goddef ei lid,
 Dan farn yr ail fyd,
 Neu roddi i Dduw'n ffyddlon, y galon i gyd.

6 A'r lle caiff Duw'r galon
 I w gyfion law gu,
 Fe deifi y cryfarfog su'n Dwyflog o'i dŷ :
 A'i Deyrnas ddi ddarfod
 Oddi uchod a ddaw,
 I'r fynwes du fewnol yn llwyddol rhag llaw,
 A chriſt yn wych rwydd,
 Neshâ'n ei dair swydd, (lwydd,
 Mae'n Brophwyd i ddylgu ei lu mewn da
 Offeiriad hoff yw,
 Da ddawn ar Dy Dduw,
 Fe geidw fel Brenhin ei fyddin yn fyw.

7 O am fod yn filwyr
 Gorchfygwyr gwychfael,
 Mae coron y bywyd wych hyfryd iw chael,
 Ond trechu pob trachwant
 Ddan-gofant nôd gwas,
 A derbyn i'r galon wir roddion o ras :
 Gras hwnw gwir sym,
 Yn gwreiddio mewn grym,
 A gwreiddyn pob pechol yn dyfod i'r dim ;
 Cael ynom lanhad
 O Lefain'r hen wlad,
 I buro'n calone, fel Temle i Dduw iâd.

8 Os na chawn fel yma
 O'n traha'n cyd drin,
 Llym gleddyf Duw hogir fe synir i'w fin;
 Nyni ydyw 'r prenau,
 A'n drygau ni a draidd,
 A'r fwyall yn barod ar grindod ein gwraidd,
 A'r prynwr fab rhad
 Yn d'wedyd "o Dad, gâd":
 Y flwyddyn hon etto, heb gwympo 'rhain
 Ar orsedd fainge gref,
 Mae n eiriol drwy 'r nef,
 A lleisie 'r mwyn glyche i's godre'i wisg ef.

9 Q herwydd ei helaeth
 Eiriolaeth wir rad,
 A'i waed ar yr orsedd mewn thyfedd barhad,
 Daw miloedd a'u moliant
 Trwy lwyddiant i'r lân
 Jerusalem newydd, tragwydd yw'r gân,
 Mwyn yfant mewn hedd,
 Ac Arglwydd y wledd
 Yn ll'wrchu disglaerdeb o'i wyneb a'i wedd,
 Y Ddaeear pan lyfg,
 Ein Telyn mewn dyfg,
 F'o'n canu 'r un *Hamthen*, Amen yn eu
 myfg.

**MAROL PLYGAIN, i'w ganu er Dôn y
Ceiliog du.**

VII.

1 **O** bob rhyw fore' er byd yn fyd,
Dyma'r bore' gof i gyd,
Bore' o hedd ymgeledd gu,
A chodi o'r dwfn Bechadur du,
Bore' llawen Seren fail,
Ni bu erioed un bore'o'i ait,
Angylaidd gôr roes fawl ddi gudd,
Cantorion da cyn tori'r dydd,

2 Yn Ddydd hi ddaeth i'r caeth eu crî,
Y gair yn gnawd a wnaud ini
Daeth bydded golau'r Dyddiau du
O'r glanaf air, a goleini su;
Er cwympo Dyn heb ronyn rym,
Yn bell i dwyll heb allu dim,
O'i wreiddyn drwg oedd lawn o dra
Bu'r gair yn dwyn blaguryn da.

3 A da yw'r newydd dirion wawr,
Oen yw i ni ei eni 'nawr,
Ef oedd y gwryfedda gaw'd,
Yn fab i'w Ferch, yn Dad i'w gnawd!
Cywreinia saer mewn coron Serch,
Yn hun na'i Fam, yn iau na'i Ferch,
Yn fud ran oed heb fedru un iaith,
Yn llanwi'r nef oll a'r un waith!

4 Bechadur

4 Bechadur llwythog euog fai,
 Wele yn hyn a lawenhai,
 Fod geni ceidwad cadarn fraich,
 O dan dy fedd yñ dwyn dy faich?
 Teyrnwialen sydd ddi ludd i'w law,
 A deil yn drêch dy elyn draw,
 Ac ar ei blant ni rydd law drom,
 Eu ceidwad yw a'u cwyd o'r dom.

5 Os d'wynwyd Dynol raddol ryw,
 Gynt yn y codwm fawrdrwm friw,
 Wele ffynnon loyw ei phen,
 A yleh y Borphor wisg yn wenn,
 Er dymchwel Dyn o'i lun i lawr,
 Yn ysig a gwywedig wawr,
 Caed Meddyg moddus medrus mwy,
 A dwylaw glan i drin ei glwy.

6 Samariad mwyn yn dwyn i Dy,
 Y rhai crwydredig ato dry,
 Offiriad, Lefriad bwyriad bell,
 Yr Ddeddf yn gadael heb fod gwell;
 Yr Iesu yw'r iawn dros bob rhyw un,
 Ac Aberth ganddo o hono ei hun,
 Hwrdd yw fu rwym yn hardd ei fri
 Gan ddryfni'n troseedd noethedd ni.

7 Dioddefodd boethder dyllder dasu,
 Rhwng tan a fosi, i'n tynt o'i safn,
 Cyflawnder llamio, wresog radd;

A'i gleddau llidiog gloyw'n lladd;
 Ond gwaed yr oen ddiffodde i rym,
 Bodlonwyd llef cysawnder llym,
 Nef agored, i'n fe a gawd
 Tan ysol fry yn Iesu'n frawd.

8 Sôn am ei ing a'i gyfing gur,
 A grym ei angau poenau pur,
 A'i eni i'r byd ini'n Ddyn bach.
 Gochelwn hyn a chalon iach;
 Nid canu yma llawna llef;
 A Christ yn uchder nef y nef.
 Ond canu heb wad, a phrosiad ffiri
 O'i gael yn nes i'n calon ni.

9 Mae achos moli am eni i'n mysg
 Y Mab tragwyddol Ddwysol ddysg,
 A'i chwys mawr yn achos mwy,
 A'i fwry'n glir dan farwol glwy;
 Ond fail gorfoledd, wledd ddi lyth,
 Oedd codi o'r bedd i'n cadw byth,
 Ac esgyn fry i Dy ei Dad,
 A chael i Ddynion roddion rhad.

10 Mewn hyder awn at orsedd gras,
 Gorchfygodd Iesu'n gelyn cas,
 Er angau'n wir ni fyddir waeth,
 I'w ga'lyn ef ei golyn aeth;
 Ymlaen fel cu forwynion call,
 Ac olew pur yn gole' heb ball.

Ffydd

Ffyllta, cariad, gobaid llwyrwaith llawn,
Amen yn Nuw am hynyn iawn.

CAROL PASG, cymwys i'w ganu foreu
ddydd yr wyl, ar Synfelia neu Betty
Brown.

VIII.

GWYL Heddyw gyhoeddwyd,
Cyfedwyd eis yw,
Grist Pasg y crediniol, fu farwol yn syw;
Agosrwydd pasg Israel
Yn ddiwael a ddaeth, (gaeth,
Barabbas ryddhawyd, Crist gym'rwyd yn
A rhoddodd ya rhad,
Ei hunders ei had,
Yn aberth bodlonol waed Dwyfol i'r Tâd;
Diystyraf o'r gwyr,
Bu farw drwy gur,
A'i godiad o'i fawrdalg yw'n Pasg o win pur.

2 I Moses gorch'mynwyd,
Ac senawyd rhag poen, (oen,
Gyfeu i'w Deutuoedd besg cyhoedd Basg
A'i laddi yn y cyfnos,
A dangos er dim,

F

Ei

Ei wadd ar byt, drybau tai'r graddau reg nym;

Ai gig yn deg waith,

I w fwyta'r nos faith,

A'u ffynn yn eu dwylaw yn deilwng i'r daith,

Tir neb felly wna',

Addewid oedd dda,

Y nos d'ai'r *Dinystrydd*, i'w plith ni fydd plâ.

3 A'r Duw mawr dramwyodd,

Hoff drôdd i'r *Aiph* draw,

Achleddyf dinystriol, dialeddol i'w law,

Fe drawodd bob cyntaf

Gnawd hynaf i'r un tym, (chwymp,

Or Brenhin i'r gaethferch garcharferch à

A gwaeddi mawr su

Flin floedd nid oedd Dy

Heb un a ddibenwyd, se laddwyd mawr lu,

Ac Israel a gaed,

Dan ofal Duw 'n aed,

Yr Angel a'u pa hodd lle gwelodd y gwaed.

4 Ac fel bu'r gwaed hwnnw

I'w cadw rhag cur,

Achubodd ef hefyd eu bywyd yn bur,

Gwaed Iesu'r un moddion,

I'w feibion a fydd,

Figiedw bob Enc'd wnaiff yfed trwy ffydd;

I'r enaid byw, rydd,

Mae'r baran dwyn budd,

Fel wedi gysegru'n gorff Iesu i'r gŵir ffydd.

Ffrwyth

Ffrwyth Daeaf Pwdrin,
Er arwydd o'i rin, (gwin.
Gwaed Iesu gwedi oled i w galfor trwy'r

5 Wrth gym'rud y bata,
Pan archiad Duw nef,
Ein llygaid a genfydd drwy ffydd er gorph ef:
Y bara hwn dörwyd,
Fe roddwyd drwy fri,
Yn gymwys o gymorth, iawn ymorth i ni;
'Rail Adda drwy loes,
Gael bara i bob oes,
Ei gesen i'r curwyr, a'r arddwyr a roes;
Fe ddrylliwyd gwir yw
Rhwng mieni dig Duw, (byw.
Mae'n wledd wedi arwyo, rhai bwyto fydd

6 Am ei ddeiw meddyliom
Pan gwelom y gwin,
A'i angau ef coiwn, fel cafodd ei drin
Y gwin ar ei Allor
O'i gyngor a gaed,
I'r fawl a fedd lyged i weled ei waed;
Y gwaed nid y gwin,
A'n rhoddif mewn rhin,
Gwaed Iesu sydd felys win blasus i'r blin;
O'i galon lan fri
Gellyngodd e'n illi,
Ei waed yw'r ylbdrydol, win nefol i ni.

7 Ond och ! ni gochelwn
 Tra byddwn yn byw,
Mae perygl ympirio, flin demtio o flaen Duy,
 Ein cyrph yn cael cyffwrdd
 A'i Fwrdd a wir fedd,
A'n henaid tu allan heb brofi'r lân wledd;
 Ond holwn drwy'n taith,
 Ein hunain a'n hiaith, (gwaith,
Yw'n henaid yn uniawn wir gyflawn i'r
 Nefbau gyda'r saint,
 A'n puro o bob haint,
Mewn hyder ffydd fywiol, gyfrifol gu faint.

8 Ac yna cawn gynydd
 Drwy'r purffydd oen Pasg,
A gwraidd llygredigaeth dynoliaeth dan wâsg;
 Ni welwn i'n blino
 'R ol treiddio'r môr trwy,
Mo'r Aiphtiaid ond hyny i'n maeddu ni mwy;
 Os chwerwon a chas
 Fydd Dyfroedd tir cras,
Mae pren i'w pereiddio rhag blino ar eu blas;
 Pren bywyd pur ben
 Paradwys bêr wenn,
Ffown oll dan ei gyfgod i ymosod AMEN.

YMA Y TERFYN WYTH D GAROLAU.

DECHRE

no 16 they hoards to M

DECHRE' CERDD,

I'w chanu a'r *Millers Key*, yn dangos am
sicrwydd y Farn; Diofalwch yr anuwiol,
a'i farwolaeth, danghosiad beth yw ei En-
aid, a'i boenedigaeth: ynghyd a dymuniad
i bawb alw ar Dduw yn yr amser ei caffer,

I.

MAE Diluw tan tragwyddol,
Arswyddol yn neshau,
A'r Arch nefol wreiddiol riddyn,
Clywch hyn, i gael ei chau;
Os ydyw rhai'n ymguddio
Dan rith o gario'r gwir
I gael y dwyll o'r gwaelod allan
Daw maglau tan i'r tir;
Mae achos i ddeffroi,
O gysgu'n ddi ysgoi,
Tair Teyrnas fy'n cyfarfod,
Nef, Daear, Uffern isod,
Mae'r

Mae'r ammod wedi ei roi :

A barnuwnair bob un,
 I w haeddol i eir hun,
 Mae geiriau Duw yn gwirio,
 Gwae'r anwir drwg fydd iddo
 Pan delo mab y Dyn.

2 Mae Traethu barn i ddyfod,

A chosb i fod am fai,
 Yn fwn ofer, fel fain efydd
 Trwst rhudd, i glustiau rhai :
 Fel pe b'ai Damnedigaeth,
 Ac Uffern gaeth ei gwedd
 Boeth er gallu, ond peth i gellwer,
 Di boender wedi'r bedd ;
 Fel *Balam* gynt neu *Gaen*,
 Dan blethu Duw'n y blaen,
 Am Nefoedd wedi marw,
 Cyn tynu nod du enw
 Naws delw'r rhennystaen:
 Sef gwreiddiol beched byw,
 A'r ffrwyth gweithredol ryw,
 Mae'n rhaid eu tynu'n ebrwydd,
 Neu oddefyn dragywydd
 Lidiawgrwydd, dan law Duw.

3 Golygwn Ddyn aruwiol:

Dan farn gondemniol Duw,
 Pan ddarf o'r corph a'r enaid unoh
 Cad farwol gael c'yd fyw,

Trugaredd

Trugaredd a dry ymaith
 Ar ei farwolaeth wael,
 Ac wrth ei wely bydd cythreilied
 Rif gwybed am ei gael ;
 A'r nef uwch ben yn bres,
 A'r Daear lawr heb les,
 Fydd'r un ddihangfa'r awron
 'N agori i'r enaid gwirion
 Ond usfern wrechion wres
 Pob cynneddf yno'n cael
 Hwyr go sb, o'r enaid gwael,
 Ym mysg y Damnedigion —
 Lynn o euogrwydd creulon
 Yw'r ffwrnes hon, heb ffael !

4 Ei bump ysprydol synnwyr
 Ynt eglur Enaid Dyn,
 Dyma'r dull yn drwm deallir
 Hir boenir hwy bob un,
 Y cof amlyga'n berffaith
 Wŷn taith'r hen fywyd du'
 E frath *cydwybod* wrth atebu
 O fewn mai felly fu ;
 A'r *Serch* mewn oerni syth,
 Dan glwy'r ofnadwy nyth ;
 Drwy'r *Deall* yr adroddir,
 "Yn y fflam hon yn eirwir
 Fi boenir yn fyw byth ;"
 A'r *Ewyllys* cyndyn ryw
 Tu fewnol yntau'n fyw,
 Yn amlygedig gadarn,

Yn cnoi y wialen hiaiarn

Wen danllud o farn Duw.

5 Haws dioddef llygaid heddyw
 Mewn pen yn blwm byw poeth.
 Na gweled Crist y farn a ganlyn
 I ni yn elyn noeth ;
 Ymr' own neu drown drueiniaid,
 Wrth raid, cyn maith hwyrhau,
 Er difa'n cnawd ym moliau pryaif,
 Mae'r Enaid i barhau ;
 Mae'r Iesu'n deg ei rudd,
 Yn d'we'yd mai dyma'r Dydd
 I fawrwyd edifaru,
 Rhag ofn ar ol hir gefnu
 Mai rhy wyr foru fydd ;
 Rhydd saeth yr angen sen
 I bawb, daw'r oes i ben,
 Cael enaid wedi glirio,
 Bod heddyw'n barod iddoz
 Doed pan y mynno AMEN.

CERDD a wnaed yn amser Rhyfel, ar
 "DUW GADWOR BRENNIN."

II.

1 BRUTANIAID bryd hoenus,
 Llon deulu llawn dilys,
 Fu 'Nhaer-droeau barchus yn byw,
 Hon Ddiniâs oedd enwog,
 Ragorol o gaerog,
 Rhag ymgyrch gwyr Groegiog gwir yw;
 Temtaifiwn a d'wylswyd,
 March pres a osodwyd,
 I'w twyllo fe wnaethpwyd yn *e'wn;
 A'i olwg allanol
 Yn hardd, a heddychol,
 A Dynion arfogol o'i fewn;
 Wrth ganfod ei lawnffodd,
 Eu calon a'i blysiodd,
 Gwyr Troea' i dug trwodd i'w Tre:
 Hudolfawr fu'r dalfa,
 'N gaeth am y gwaith yma,
 Fe'u t'rawyd a lladdfa 'n y lle.

2 'R un modd a hyn yma,
 Bu'r Diafol yn difa
 Ein hyna' dad Adda drwy dwyll,
 Yn foreu cyfeiriodd,
 I'w gaerog Dref nes'odd,
 O'i blaen efe 'mpiriodd mewn pwyll:

G

Fe

Fe 'mwisge a'r Sarph dyner,
 A'i chroen oedd lawn brithder,
 Cyfeilles oreuber yn 'n Ardd,
 Heb ddangos y gwenwyn,
 Y c'wilydd na'r colyn,
 Oedd tu fewn i'w choryn gwych hardd;
 Ac Adda a'i derbyniodd,
 A i hunan wahanodd,
 I mewn pan ollyngodd fel lli;
 Ac yna cynfigen,
 Llid, Rhyfel, a chynen,
 Dros glwyddwyd yn Eden i ni.

3 A thri math ar Ryfel,
 Drwy gyngor drwg Angel,
 A gawfom i'n gaf'el i gyd,
 Rhyngom a'r Arglwydd.
 Ac rhyngom a'n Gilydd,
 I'n Hunain wall efrydd mewn llid,
 Naill genedl fyddinog,
 Mewn rhwysg rhag eu hysgog
 Yn arfog a llidiog i'r Hall,
 Brwd ymrau, brad annoch,
 Hallt drwb'l wylt ryboeth (wall;
 Dân llosgboeth, tra chwyrnboeth, trwch
 Trwst arfau, trais dirfawr,
 Llef oerfoes llifeirfawr, (gwaed,
 Mwg tramawr, llu gwaeddfawr, llawn
 A miloedd drwy benyd
 O gyrph yn friwsi onllud,

Cwynfanllud

Cwynsanllud tōn drymllud, dan draed!

4 Diolchwn yn gyhoedd
 I Frenhin brenhinoedd,
 Nid felly mae'n tiroedd hyd hyn,
 Er bod y llu *Ffrengig*
 A'u gyddfau 'n sychedig
 Am waed Lloegr unig fel llyn;
 Blant Cymru 'mwrolwch
 Yn gefnog, nag ofnwch,
 Cewch barch pan weinyddwch yn aed,
 Yn debyg i'ch brodur,
 Dda hoyw *Ddeheuwyr*
 Fu n *Aber-gwaun* eglur yn aed :
 Dau saithgant 'r un adeg 1400
 O Ffrainge ddaeth yn ddewrleg,
 Hwy gawfant wynt 'hedeg i'n tir,
 Ni welsant un amser,
 I'w trin am eu trawster,
 Well Plant yr hen *Gomer* mewn gwir,

5 Fel rhain i'w caeth feithrin
 Y rhoddo Duw wreiddyn
 Gelynion Sior Frenhin ar frys,
 Os etto marchogant
 Y tonau mewn tyniant,
 I'w sbeilo fe o'i lwyddiant a'i Lys.
 Prysured y Dyddiau
 Y gwnelir yn olau
 'R cleddyfau 'n Bladuriau gwlad hedd,

A'r

A'r-gwayw ffyn difrod,
 Naws awchus yn fychod,
 Heb ddim ond da gydfod teg wedd;
 Y Rhyfel ddiflano,
 'R Efengyl a lwyddo,
 Ca'ed Seion ei phuro 'n hoff wenn,
 Heb ryfel na thrallod
 Ond rhygddom a phechod,
 A Duw gaiff y mawrglod AMEN.

CERDD o gyngor y Prydydd i'w
Frawd, ar ei gychwyniad i *Lundain*;
 i'w chanu ar *Syr Watkin's March*.

III.

TYDI 'newisol Frawd hyfrydol,
 Yn ol awyddol waith,
 Sy'n myn'd i Lundain gywrain-gaerau,
 Filldyrau pell o daith:
 Dinas weddus foddus fawr,
 Da deg wedd odidog wawr,
 Heb iddi harddwaith gemwaith gymmar
 Fawr lê ar Ddaeear lawr.
 Gwrando n fanwl cyn dy fyned,
 Diniwed odlau wnes,

Ond

Ond it eu 'styried drwy dosturi,
 Eill iti fod yn lles ;
 Mae Dinas Lunden glaerwen glyd
 O h: r ffordd yn hardd ei phryd,
 Ond geill fod ynddi fawr fieri,
 Ac oerni er hyn i gyd ;
 Am hynny'rwy'n dymuno
 Cyn rhedo hi'n rhy hwyr,
 Marcia'r bennod nôd cyn neidio,
 Rhag hitio llithro'n llwyr,
 Mae magle a rhwyde ar hyd
 Llwybr hawdd ar lawer pryd,
 A chwynn chwerwon, leision lysie,
 'N y gerddi gore'i gyd,
 Fy niben finau'n-nwbwl
 Rad feddwl er dy fwyn,
 Dy-gael i gynal nsudd ofal,
 Am ddyfal hardd ymddwlyn,
 Hęb fedd'dod trallod drud,
 Na chrintach fryntach frud,
 Dal yn ddiwall gall os gelli
 Heb ochri dū'n y byd.

2 Cyd waith hynaws cadw' th hunan
 Yn ddiwair lân o liw,
 Dysg a chymmer dasg orchymyn
 I baechu Dyn a Duw ;
 Gwylia i falchder gwael ei foſt,
 Dy godi i ben ei Binegl boſt,
 Rhag cael codwm am wag hyder,

I waelod dyfnader tost ;
 Chwantau Iengctyd, byd enbydus,
 Ou ffyrdd peryglus ffo,
 At symlrwydd syber sobrwydd,
 Byd rhwydd dy wyneb tro ;
 Yingadw gwylia rhag dy gael,
Ynghwmni meddwon gweigion gwael,
 Puteindra, mwrddrad, lladrâd lledrith,
 Di fendith ydyw 'r fael ;
 Bydd ddidwyll a boddiadol
 Ymhob ufuddol faint,
 Caria golofn cywir galon,
 Cai fwy cyfriflon faint,
 Heb gas alanas lun,
 Enllibiog angall wŷn,
Geiriau gwyllys gweddus gwiwddoeth
 Pêr ddoeth i bob rhyw Ddyn ;
 Na chwennych haelwych olud,
 A chlyd fydd uwch law dy fodd,
 Dewis gytun wisg i ateb
 I th boced rwydd-deb rodd ;
 Os llwyddiant ffyniant ffawd,
 Sutt lwythog os tylawd,
 Bydd fodlonius wiwddawn weddus ,
 Di 'mryfus, da fy mrawd.

3 Cais wirionedd cysur enwog,
 Godidog wreiddiog rym,
 Meddwl goneft moddol ganwyll;
 Na oddef dwyll mewn dim ;

Dilyn

Dilyn d'alwad fwriad faith,
 Di anwadal yn dy waith,
 Llaw y diwyd man lle deua
 Fydd gyfoethoca ei thaith ;
 Caffer ynnot hoff o rinwedd
 Di faswedd yn dy foes,
 Dilyn lwybrau gras dan groesau,
 Tra pery dyddiau d'oes :
 Dôs o gelli Sul a gwaith,
 I'Ddoliad Duw Dduwiola' taith
 Digonedd fedd'r Efengyl gynes
 Yn dâl i'th fynwes faith ;
 Ac rhag na chaf drachefen
 Is Haulwen 'megis hyn,
 Roi etto rybudd at dy rwy'deb,
 Trwy glirdeb yn Nant-glyn,
 Falle mrawd yn llwm fy mri,
 Ca'i wely o fedd cyn gweli fi,
 Clyw 'nghynghorion fel o'nghariad
 Mewn tyniad atad ti ;
 Boed rhydid nid byd rhydyn
 I'th canlyn yn waith cu'
 Rhediad rhwy'deb undeb iawndoeth,
 Yn gyfoeth sad-ddoeth sy,
 Cu rodiad cywir wên,
 A dardd yn hardd yn hên,
 Bywyd gras er byd i'w groesi
 I ti, a mi, **AMEN.**

CERDD

CERDD arall o'r un ystyriaeth, a
wnaeth *David Davies*, o *Nantglyn*,
i annerch Brawd iddo oedd Delynor
gyda'r *Arglywydd Buckleu*, yn *Sir*
Fon; i w chanu ar Sawdl y Fuwch.

IV.

FY anwyl frawd hyfrydol
Pereiddiol diriol dôn,
Sy dros y donn mewn lle mwyn llonn
Yn rhodio minion Môn;
Eich co fo'r wŷn eich cefen
Mor llawen oedd ein llun,
Gyda'n tad yn wir ddi wad,
A'n tyniad yn gytûn:
Myfyrio'r ydwyf fi,
A chofio am danoch chwi,
Brodur, chwiorydd, yn cyd chwarau,
Un eiriau oeddym ni:
Ond 'r awr'on ple mae'r un
Oedd yn gytun a'u tad?
Pawb a'i frud ar drin y byd
Yn glynu'r rhai mhab gwlad.
Chwi yw yr ienga ar oed,
A chwi sy 'sgafna ei droed,
I chwi mae'n rheged faith anrhyydedd,
Ryfedd iawn erioed,
A chwi geiff gwmni heini hael,
Er mael y gwael, a'r gwych,

Wrth

Wrth chwareu 'n fân ar gywair gan,
I Arglwyddi glan wir glîch.

2 Hyd arch rhôwch barch i'ch Perchen,
Yn llawen ac yn llon,
Lle'r y'ch yn awr rhwng lloer a llawn,
Ar launn y dirfawt donn;
Na fyddwch anufuddaidd,
Na phruddaidd anhoff ran,
Chwi dde'wch i'ch gwlaid er llwyr wellâd
Ar menciad yn y man. (hedd,
Ifan wiylan wedd, i chwi mae hyfryd
A chymriiad tyniad dawnus
Barchus hyd eich bedd;
Cerddwch chwithe heb ame'n bur
Y llwybyr yn eich He,
Tryy'mro i am ras, a byw'n ddi gas
Yn addas dan y Ne;
Gan barchu'ch meistr mwyn,
A'i deulu oll ar dwyn,
A boddio 'n hir y glir Arglwyddes
Beraidd gynes gwyn,
A meddwl bed dan rhod yn rhwydd.
Nod arwydd fel y dur,
Mewn gwlaid a thre, a llan, a lle,
I'r Arglwydd Bwccle 'n bur.

3 Ond gwiliwch ofer ga'lyn
Y Dyn f'o drwg ei daith, (hedd,
Na'r F un ddrwg wedd, a'ch hudo o'ch

H

Nid

Nid da mo'i choledd chwaith;
 Coeliwch yn eich ealon
 Orch'mynion dwysion Duw,
 Ichwi ddewch isdda, fel *Josua*,
 Neu *Dafydd swyna'n syw*, man,
 Mysyno cofo cân, fo mwynti sawr a
 Yn ddi safwedd rho'well ar *Huwsig*
 Foliant lithrig lan,
 I Dduw ni ffynn i un ganaid ffel
 Yn lleol dan y hoer,
 Ffieiddio wnaeth lwn Nablau ffraeth,
 Peroriaeth araih oer;
 Medd Solomon heb wad,
 Mab doeth a leonna i dad,
 A ofyno addysg swyna eiddo,
 Rhoddir iddo'n rhad,
 Duw a'ch nertho i gofio heb gel
 Am hyn cyn hoedol hen,
 Chwefychwn hi ras un aethri,
 Er mwyniant ichwi **AMEN.**

PENNILE, o waith *David Davies*, i
 ddistewi grwg nachrwydd Dynion an-
 ystyriol, ar dywydd gwlyb, i'w gand
 ar *Miller's Key*.

Dynion anystyriol
 Sy'n llwyr ddiffygol ffydd,
 Trowch yn ebrwydd herbio w'r adwydd
 Ar dywydd Duw bob dydd,
 Drwy ei fwynder ef a'i fendith,
 Mae'n danfon gwyltiaig glaw,
 A phwy eill ddal neu attal etto
 A siwyddo dan ei law?
 Yn hytrach cyd rolyn glod,
 Tyn yw'n bod tan ein bai,
 Er croesi ffyrdd Dynion,
 A fyno Duw cyfion naws union a safi,
 Rhawn foliant yn fawr,
 Bob awr tra b'om byw,
 Am bob math a'r dywydd,
 Tawy iwllys ein Harglwydd,
 Gwawr ddedwydd gwir Dduw.

CERDD, o waith *Huw Morus*, ar
 "Heavy Heart." Yn addunedu ymad-
 ael ac oferedd, a osodwyd yma ar
 ddymuniad cyfaill, gan gofio'r Ddi-
 hareb, "Nid gwaeth gwir er ei tail
 adrodd."

V.I.

FY ngharddigion haelion hwylus,
Gwiandgewch ar ddatgarf allan
 brywys, brywys, brywys
Ymado rwyf mae'n sadws imi
Arhydid afiaeth, rhaid yw dosi;
Nid wyl yn blino ar fwyn gyndesthas,
Ond rhag gw'r adwydd,
Benrhudd arwydd, byw'n rhy ddifas;
Ofni drwg o amlwg ymlyn
A phob gwagedd, o'r nwyd
Arhyw ddialedd, o'r hir ddilyn.

Mi fu'm yn ddall, ac angell gyngor,
 Am dau lygad heb eu flagor,
Yn awr rwy'n gweled gwaedol ffleidd,
Yn lynn aneini llawn anwiredd,
A minau ynddo'n nosio'n ofer,
Mewn pob tyrfa,
Garwa gyrfa gorwag arfer,
Yn thy fynych mewn tafarau,
Lle bydd sessiwn, amryw gwestiwn,
A mawr gaftiau.

Mammaeth deg yw'r Dafarn dirion,
Il fagu bejau bach yn sawrion,
Er na bydd mo'r bai ar ddiod,
Ond bai ar Ddynion yfed gornod;
Pob ynsydrwydd fydd o feddwi,
Anlywodraeth,

Anlywodraeth,
Mwynder gweniach, mewn drygion,
Cablyn, tynyl, abagyl rhigwm,
Dadlu diles, ieburig mynbeth
Celwyd rheolies c'wifydd rhydrwin.

4 Pe bawn i'n myn'd i hel eieniogau,
Efodd y bu'n yn hau sy Syltau,
D wedai Mr. glan Dafarnwr
Fynd o'r arian at law'r Bragwr,
Cawn gan y bragwr efgus coeglud,
I dwrs yr Hwimon
O thyrr y galon, aeth y golnd,
D wedai'r Hwimon fynd a fedde,
O'i law allan
Grafiegwan yn gyfloga.

5 Galla'i'n hyfach osyn ceiniog
I'm llaw sy hun na llaw nghymydog,
Haws yw 'mgadw nag ymgynull,
Llyfr a llesgyw gwelch heb efigyll,
Llwm yw llwdd newydd hijio,
Pan f'ogormod
O Brogod yn ei bigo;
Llwm yw'r gwr a wisgo fidan,
Ai bocedau
Hwyr a borau 'n hir heb arian.

6 Ffei o Ddyn na ddiengai unwaith,
Oddiar y Gla'i brathod ganwaith,
Ffei

Ffei o'r peth sy'n d'wyno i'w yneb,
 Ffei o lynu mewn fflolineb;
 Gwae a haen ffodau iengctid,
 I ddwyn prinder
 Gwayw flinder ac afleiddid,
 Y Dyn a wario ei dda am ddiod,
 Pwy a'n seichie
 Am bâr o sgidie i'r Barus geudod.

7 Nid wy'n bwrw bai ar Dafarnau,
 Cwrw anwadal garw ei nwydau,
 Nag ar gwmniaeth fwyn gymhedrol,
 Tra f'o'n addas a threfn weddol?
 Starad ferthedd, a hir lynu
 Gyd a'r fflagen,
 Gwaith aniben, rwy'n gwrt h'nebu,
 Chwerthin heddyw, crio foru;
 Gwan ddiddanweh
 Yw difyrwch edisaru.

8 Mi gym'ra bwyll a meddwl gwaisted,
 I gadw f'arian mewn da fwriad,
 A Duw ei hun a f'o'n fy nghynal,
 Er byw'n ddisfalch ni byw'n ddiofal;
 Gwael y gwela'i rhenn anghenog,
 A phob cottun
 Mewn gwaed twymyn yn gatyfog;
 Rhag fyrthio i'r pwall o frig oferedd,
 Rhodia'i'n gynil,
 Tros fy ngwegil trois fy ngwagedd.
 CERDD,

CERDD o ymosyniad i T. Edwards,
o'r Nant, am wreiddiol achos yr
anghydfod, a fu rhwng y Bonedd,
a'r cyffredin yn Ninbych, 1795. i'w
chanu ar "Heavy Heart."

VII.

1 TOMAS EDWART mi' osodaf
Egwan eiriau, ac yn araf;
Brawd a thad parodwaith ydych,
O dŷ tr Awen, waed oreuwych;
A chan eich bod mo'r agos berthyn.
I chwi'n eglur, I gofio
Mwyn trwy fyfyr, mentraf osyn,
Beth yw'r gwneiddya ddygodd llagur,
Chwerw-dyfodd,
Ac a ledodd rhwng ein gwladwyr.

2 Bu preswylwyr brodur Bryden,
Yn byw'n gainwedd heb un gynen,
Etholedig a thylodion,
Un bwygilydd bawb un galon,
Oll mewn glanwaith iawndaith undeb,
Yn cyd gordio,
Lle'r aeth heno'n llwyr wrthwyneb,
Yn lle cario'r Iau'n garedig,
Dal a gwasgu,
Duo, chwthu, ond yw yn chwithig?

3 Amryw

3 Amryw lid fydd i ddylunio
 Gwclai sythol gael ei faethu,
 Be'bu brad y cariad brawdol,
 Drawfu'n twnt m'dra cbytybol?
 Trwm myfyrni dyma farweddus.

O dan effro,
 Ga'dd ei ddrylliad oddi ar yr allor,
 A daeth i fewn i dêth y fynwes,
 Ryw anfenchog,
 Ry oerfelog, arw fales.

4 Pa'm mae mawrion maithion moethus
 Yn eu gwlad mor i anghariadus,
 A hel cuchiog Filwyr cochion,
 I sefyll rhwyngddynt la'u cym'dogion;
 E fyddai gwyddon yn swy g weddus.
 Yn eu parthau,
 Na'mryfon mordreslynus,
 Oll o heddwch allu haeddu
 En cym'dogion,
 Yn deg wrwlo a'i wdiogelu.

5 Yn groes i hyn mae gwers eu hanian,
 "Lloegr ben a i llygraif hunan." O
 Ofer sutt ni fwyw fawau
 Deun oerwall hyll run arall allan
 Ai gwyt efaach ga'dd eu gofod
 Ar dir cymru,
 Na hyll deulu'r pwyll di waedod?
 Llwm a gwan yw ty lle 'mgynull

Hir

Hir ymrafael,

Llaesa i' safael, ni all sefyll.

6 Ond yw hi meddas o'r un moddau,

Gwedi gnynu gyda ninau?

Euog lanwyd y gelynnaeth

Yma, a chyfan am uwchafiaeth;

Arfer Bonedd mawr b'werau

Di lwytho i' u hunain—

Dwyn y bychain dan y beichiau,

A'r tlodion llaeson llwyfserth,

Yn lle i' u derbyn,

Gwingo danyn' gangau dinerth,

7 Tost yw'r cry'am dynu dano,

Gado gweiniaid i gyd gwyno,

Dyma eu than i'r domen a'r rheinl,

Mae'r Bobl druan bawb yn drewi,

A'r truciniaid o'r un trwynau,

Nid Pereiddied,

Yw'r Pennaethied ganddyn' hwythau,

Oll heb anair felly beunydd,

Yn taslu'r beiau,

Dros y gwaliau, i ddryfe'i gilydd.

8 Ac meddwch chwi ma'i phlant eu
hunain,

Yw'r antheithwyr, bradwyr Brydain;

Twf anaddes tu fewn iddi,

Mae'r trangcedig ddrwg yn codi,

Ni welir achos 'r un gorthrymder,
 Gan dywyllwlad,
 Fall ei llygad, felly Lloëger,
 Ffrauo a chaethion rhagluniaethau,
 Hynod ddiddig,
 A parchedig o'i phêchodaï.

9 Gan fod ein gwlad heb deimlad
 amlwg

O'i sefyllfa gwaela golwg,
 Brwd adroddwch par'du drwyddi
 Drwy gul effaith ddarsfu gloff ;
 Gwyddom fod ei gwaedd ofidus

Yn haeddu chwerwaidd,
 Fawr iawn lwyraidd, farn alarus :
 Buan delo benna daliad
 Iddi 'helaeth,

Gyfan odiath, gyfnewidiad.

ATTEB ir Gân Ragflaenawl, ar yr
 un Mesur.

ROBERT DAVIES, rhyw bert olyn
 A yraist immi yn wers dwymyn,
 Oblégid

Oblegid Bonedd, blaiciad bennau

A'r cyffredin, gyffroiadau;

Nid wy teilwng nodi at iolwg

Amly cyfryw;

Faith iawn ymliw fyth yn amlwg;

Dyn truenus boenus beunydd

Ydwy'n wyrdraws,

Rhy ofernaws, im rhoi'n farnydd.

2 Wele'r farn yn gadarn gydwedd

A geir inni, or gwirionedd

Mai ffrwyth pechyd arfod hirfaith

O dir Uffern ydyw'r effaith;

Hwn y'w'r achos yn oruchel

Cynnhyrchedig;

Pawb am ryfyg, pob ymraf'el,

Yr un anian sy ynnom ninnau,

Ac oedd yn gosod,

Cynnyg isod Cain ac Esay.

3 Fe roes y Sarph ryw wers ddi orphen

Addewidion yngardd Eden,

Y byddai ddynion a byw ddoniau

Ymgais dewis, megis duwiau,

Felly fyth mae chwyth archwaethiad,

Hunant brysur,

Ymhechadur am ei chodiad,

D'oes dim newydd dwys tan awyr,

Mewn un einioes,

Na fu eisioes, yn rhyw sesur.

4 Roedd esgus *Adda* oi droseddau,
 Y wraig medd ef, y *Sarph* medd hithau,
 Felly i wlad a'u nad annedwydd,
 Bawb a'u hesgus dros eu hyfgwydd,
 Gwael eu gwedd, a Bonedd beunydd,
 Sy'n ymliw'n amlwg,
 Orwag olwg ar eu gilydd,
 Fal pren ar demestl, prawf di ammau
 Mawr fydd ffwndwr,
 Accw ynghynnwr, y canghennau.

5 Ar ceingciau'n raddau sy'n cyrae.
 Sefyllfaoedd yr holl fywyd,
 Tyfad pawb o dlawd i Frenhin,
 Sy'n hygreddawl or un gwreiddin,
 Nid oes heddyw'n gwneud eu fwyddau,
 'N un gelfyddyd,
 Neb a'i fywyd na b'o feiau,
 Naws a gewch mewn ifa'g uchod
 I ryw ddidhell,
 Ymhob bachell, am eu pechod.

6 Mae rhai pennathiaid euraid arraith
 Au hawdurdod yn ddi effaith,
 Esamplau drwg mewn golwg helieth,
 Sy'n wall anfeidrol mewn llywodraeth,
 Rhai *Ynadon rhy niweidiol
 A chyfreithwyr,

Sydd

Sydd anrheithwyr swydd anrhaethol;
A rhai Personaid, pwy resyna?

Ymhob ffiaidd:

Naws a lluniaidd nhw' sy flaena,

7 A thra f o'r blaenaf heb oleuni,
Yn t'wys o'r dall i ffos trueni,
Swn digofaint sy'n dygyfor
Yspryd Saul elynol llænor,
Lladd y plant er mwyn dieithriaid,
I geifio cadw,
Yn rymyl accw'r *Analeciaid*:
Cryfhau breichiau annuwioldeb
Mewn drygion,
Daw'n warth ini a Duw'n wrthwyneb.

8 Mae'r Saith Angel ar eu siwrneu
Yn dechreu tywallt eu phioleu,
Llawer gwaed sy'n llwyra gwewyr,
I'w rhoi yma i'r rhai ammwr,
Gwae rhai gydiant faes at faesydd
Nes bod gwendid,   *Esay 5. 8,*
Oes wall ofid eisiau llefydd,
Mae 'n ddi ameu 'n anhawdd yma,
I dylodion;
Ac elw byrrion, gael eu bara.

9 Dawn medrusgall dyn rhodresgar,
Gwneud ei dduw o gnwd y ddæar,
Ysgyboriau gwaliau'n gwlwm,

A Storehouses ys da rhefwm,
 Ond eill naws ing dywyllnos Angau,
     Alw'r ynsfyd,
I a' o i buryd, cyn y borau.
 Ameu r Arglwydd am ei lawndra,
     Cofiwn heddyw, (2Bren. 12. 18.
 Am wr sy'n marw morth Samaria.

10 Cofia 'speiliwy cenhedlaethau
 Y bobloedd ath y speilia dithau,
 Am waed dynion mewn galanas,
 Ac am dy drais mewn tir, a Dinas,
 Gwae elwo elw drwg iw berchen,
     Yn falchi af el,
I nythu n uchel—noeth yn ochen;
 Ac os y w Lloegr dan'r un llygriad
     Caiff gan yr Arglwydd,
 'R'un cul dywydd, a'r Caldea'd.

11 Mae Duw n ei sorriant ar amserau,
 Fel gwr ty' n mynd oddi cartre'
 Ac yna'r breision weision a sw,
 Sy' bawb ai olwg ar ei elw,
 Y trecha'u tro am dreisio'n drawfion
     Lledu'n llidiog
 Ymma'n wresog mewn ymryson,
 Dyna'r tylwyth dan rwyd dialedd
     Sydd yn meddwi,
 Yn aneiri, mewn anwiredd.

12 Fe lwnge'r thai fel gwartheg **Phar'c**,

A roir iddynt heb arwyddo,

Merched gele, ni ddigonir,

Bedd, nag uffern, er a gessir:

Felly llawer gwr bonheddig

Fel Mor eigion,

Yf yr Afon ai fawr ryfylg.

Crombit wangcus yn trafllynge'u,

Chwantau calon,

Nid oes digon, i'w gostegu.

13 Beth yw Plasau trasau trysor?

Ond gorseddfeidd annuwiol gyngor,

Mae gwin; a bwyd, a gwyniau bydol

Yna i'w moedro'n anghymedrol,

Meibion *Scefa* mhob naws gaf el

Heb yr Arglwydd, Act. 19. 14

Sy dan chwithrwydd, dyn a chythrel,

Chwys y tlawd, yw'r cnawd ar cnydau

Rhwylg a balchder,

Y fwn a'r pleser, sy'n eu plasau.

14 Fe wasg y mawrion dewrion dyrys,

Y Llafurwyr, a'u llaw farus,

Ar Llafurwyr a'i holl fwriad

Gwisgo'r gwyn a gwascu'r gweinia'd,

Gwasgu lydd a gwisgo swyddau,

Nes yr aethon

I faela dynion, fel Eidionau,

Gwerthu'r cyfon er ariannau,

A'r

A'r tlawd truan;
Er pris gwadan, pâr esgidiau.

15 Dyma'r byd ac ergyd gwyrgas
Y sydd yn awr ai swyddau'n eirias
Meini Melin flin a flonydd,
Egni galéd yr cnoi gilydd
Pâwb ar eraill a weryran'
A neb yn cwyno,
Ei wyrni heno, arno i hunan,
A phob enwau tlawd a bonedd
Oll yn euog:
Tan'r un warrog trwy anwiredd.

16 Gwedi chwału gwawd uchelwyr,
Pa faint *Ffurmach* ydyw'r *Farmwyr*,
Sydd mor feilchion gw'chion gyhoedd
Ryminus droediad au Meistradoedd,
Pell yw peirch eu Meirch au Merched,
Hwy rygyngant,
Fwy nac a llant yn ddi golled:
Lle bo addysc' byd neu eiddo,
Dyna Ragrith,
Wyniau melldith, yn ymwylltio.

17 Ac os ewch i ddangos ochain,
Babel droiau'r bobl druan,
Llygraidd llûn, a gwyn drygioni,
Sŵn yr hunan sy yn y rheiny,
Meddwi a *Hwrio* mawr ddihirwch

Bawb

Bawb lle gallant,
 A ddilynnant, aflawenwch ;
 Anesmwythdra lleithdra llwythdrwm,
 Byw'n ddig wilydd,
 Dan eu gwarthrugg, dyna'u gorthrwm.

18 A phwy ond diafol awdwr pechod,
 Sydd ymma ynghadfa pob anghydfod,
 Pan ddarfu'r tyn offeryn Pharo,
 Bwytho ar ddynion, beth oedd yno ?
 Nid *Ffast* wenwyn, na phastynau
 Mewn cynddaredd :
 Oedd eu buchedd dan eu beichiau,
 Ond o'u cyfyngder eger eigion,
 At Dduw 'n ddibaid ;
 Roedd eu hochenaid a'u hachwynion.

19 A than bwysau'r Jeuau r'wan
 Geifr, a Moch, sy'n croch ysgrechan,
 Ymroi a diodde 'n ddi wradwyddiad,
 Dan Iau'n ddyfal a wna ddafad,
 I ddefaid Crist mae'r Iau 'n esmwydra,
 Cariad Isr'el,
 Goruwch fug'el au gorchfyga,
 Ar rhai orchfygant awch arfogaeth
 Chwantau'r gelyn ;
 Mae'r Iesu 'n dilyn, Iau'r dystiolaeth.

20 Beth yw Rhyfel boeth hir ofid ?
 Ond melus chwantau beiau bywyd,
 K Olwyn

Olwyn fawr digofaint gyfion,
 Sy'n troi'n boenus trwy ddibenion,
 Ac os y tlawd raid heddyw ddiodde,
 Caiff gwyr mawrion,
 Tær annoethion eu tro nhwyth'c
 Fel mae amser i bob amcan,
 Trefn Rhagluniaeth,
 Drwy wahaniaeth Duw ei hunan.

Angenrhaid y'w o ran cyflyrau,
 Byd rhai astrus, iw bod rhwystrau
 Gwenith glan d'oes ofan sefyll
 Pan godo'r gwantan gyda'r gwyntyll
 Tan y groes, mewn oes yn isel,
 Mae lle'r Cristián,
 Fe ddaw'n gyfion o bob gaf'el,
 A Duw anwyl er daioni,
 Drotho'n buchedd,
 At wironedd on treuni.

T. Edwards. o'r Nant.

CERDD, a wnaeth *T. Edwards*, o'r
Nant, i *Robert Parry*, *Plas yn Green*,
 i ofyn Gwlân; i'w chanu ar Rodney.

IX.

1 Y

• **Y Puraidd Robert Parry,**
 Maddeuwch imi 'môd,
 Yn awr yn cynnyg gyru canu,
 I geisio clymu clod,
 I chwi sy'n byw mewn llawnder,
 A'ch pleser yn eich *Plas*,
 Gyda 'ch Meibion, yn heddychlon,
 Heb unrhyw galon gâs ;
 Teulu ydych hoyw wladaidd,
 Yn byw'n ddifalch, ac yn ddofaidd,
 Nid hel *Meistr*, ac ymestyn,
 A champ-godi, a chwympo gwedyn ;
 Wrth fyw'n gytun at ddaioni,
 Fe ddaeth mawrhydi i'ch rhan :
 Eigion rhedriad, ac anrhydedd,
 Yw'ch mawredd yn eich man ;
 Mae eich maesydd wych rymusiant,
 A'ch 'Niseiliaid i chwi 'n foliant,
 Ychain, Defaid, a Cheffylau,
 A Dâ Blithog laethog lwythau,
 Pob angenrheidiau 'n rhaodus,
 A threfnus yma a thraw,
 A Duw'r heddwch mae'n arwyddo
 'N eu llwyddo dan eich llaw.

• **Mae achos diolch beunydd**
 I'r Arglwydd am ei rôdd,
 Er mawr gysur o mo'r gyson
 Yw'ch meibion at eich modd ;
 Mae John a llon gallineb,

Pwy atteb iddo ef?
 Am ddeall triniad ffair, a marchnad,
 A threiglaid gwlad a thref?
 Am bob gwaith yn faith ni fetha
 Ef yn gywir Haf, a Gaua',
 Cynhaua' hau, Cynhau a medi,
 Ufudd agwedd fe n ddi ddiogi,
 A lyfti llawn hwylusteg,
 Ymhob mwyneidd-deg nod,
 Nid oes undyn a dawn sowndiach,
 Y haeddu cliriach clod;
 Dyma sylwedd *Tomas eilwaith*,
 Am naws manwl mewn hwlmonaeth
 Dilyn gweddi 'mhob digwyddiad,
 A llafurio yw ei holl fwriad,
 'Nifelia'd yn ofalus,
 A fyn ei dresnus drin,
 A phob perffalh effaith hoffa'
 Sy gryfa 'Mlhás yn Green.

3 Maith yma *John a Thomas*,
 Cyweithas frodur cu,
 A da yw ch golwg chwi'rhen geiliog,
 Awch talog wrth eich tŷ :
 Mae'n hwythau 'n Ddynion ethol,
 Natturiol ym mhob taith,
 A di ynfydrwydd ill dau'n fedrus,
 A gweddus yn eu gwaith;
 Felly rhyn goch yn llwyr wingo,
 Mawrhydi'ch llwyddiant a'ch oll eiddo,
 Nes

Nes eich myned hwylled helaeth,
 Yma'n degwch i'ch cym'dogaeth,
 A chwaeth tai, a chaeau
 Sydd i'ch meddianau'n ddwys;
 Ee dàl eich llawnder, a'ch call undeb,
 Drwy burdeb aur da bwys;
 Rhyfedd fendith, rhyfedd fwynder
 Sy'n ddymunol dan eich maner,
 Rhyfedd rhagor chwi fawrhyged,
 Am si ac eraill yn fegeried,
 Chwi ar lêd mo'r lydan,
 A'ch arian glan drwy glod,
 Minau'n ffwlyn, dwlyn, diles,
 Anghynes gwag y nghod.

4 Chwi'n mágú Anifeiliaid,
 Moch, a Defaid iawn,
 Gweirgloddie, a chaeue, tai, a'ch heol,
 Sy'n llwyddol ac yn llawn;
 Minau dim fagais
 At fantais etto i fyw,
 Ond Lladd cefylau, hillyn ffbledd,
 Anrhyydedd oereddyw:
 A'r hyn a fagais o'm rhybigleth,
 Mewn twrr o gwynion oedd tan geneth,
 Mae rheini a'u mains
 Mewn dinam dymed
 Er fy'mgeledd lawer galwed,
 Mae'r merchet bawb am orchwyl,
 Yn ol eu hwyl eu hun,

Yn troi eu helynt at rhyw alwad,
 A'u teimlad yn gytûn ;
 Eu Mam, a minau sydd yn myned,
 Fel rhai eraill ar i wared,
 Tu a'r bedd mae gwedd ogwyddiad,
 Rhieni 'n mynd a'r plant yn dŵad,
 Mae treigliad afaid oesau,
 Fel tonnau miniau môr,
 Neu ffrwd gyffredin olwyn melin,
 Yn dirwyn yn ddi dor.

5 A chan nad oes mewn bywyd
 Un rhydid yn parhau,
 Gnewch o'ch Mamon gyfion gyfaill
 Ceiff eraill eich coffau ;
 Dadgenir hyn ond odid
 O'ch plegid chwi a'ch plant,
 Pan f'o chwi byddar yn eich beddau,
 Tan odlau *Twm o'r Nant*,
 A'r hyn ogysur wy'n ei geisio,
 Ni ddymunwn feddu mo'no,
 Oni cheir e'n gwbl fodlon,
 Heb un gilwg yn y galon'
 A ch rhoddion os cyrhaeddaf
 Cyhoeddaf chwi o hyd,
 Ac os y bennod ni dderbynia'
 Nis gwnn a fydda'i 'n fud:
 Cerdod wlan yw'nghan a 'nghwynion'
 Am hyny gwiliwch dor i'ch calon,
 Mae rhagor didwyll rhwng cardode'

A hyn chwi wyddoch rhowch a wedde,
 Ac oni rowch o'r achos,
 Ni wiw mo'r dangos dant,
 Fe fu fwy dychryn ar y dechreu,
 Na hynny 'n ochreu 'r Nant.

6 Ond Nant a'i cheunant chwanog
 Sy'n lle afrywiog frî, (gwagen,
 Pe rhoech o'ch gog'yd lwyth eich
 Ni lanwe'i hagen hi,
 Pe bai ond sych ben sached,
 O w'ched fyddé i wawr,
 Ceid y teulu i gyd at olud,
 A'u llwyrfryd i'r Droell fawr;
 Mi gawn frethyn cryf i'r eithaf,
 Imi'n *Gwat* erbyn gauaf,
 Gallwn addo i'r Wraig mor haw'gar,
 Etto *Fantell* at y fentar,—
 Dull anwar ydyw llunio,
 A gaddo o'ch eiddo chwi;
 Mawrhygu rhoddion cyn y caffon,
 Llawenydd cynffon Cî;
 Pe 'ch holl rodd o fod a fyddé,
 Ond briwisionun at bar 'Sane',
 Mwy fyddai hynny i'w feddu'n fod dus.
 Nag a haeddwn ni'n gyhoeddus,
 Ffarwel yn bwyllys bellach,
 Fe dderfydd afiach wên,
 Gwisgiad gore', gras cyn Ange',
 I chwi, a minne' AMEN.

Am na chafodd y Prydydd y Gwylan
gofynedig, canwyd y gerdd ganlynol
gan Awdwr y Llyfr hwn: ar yr un
Mesur.

XV

A Glywch chwi'r gwr rhagorol.
O'r graddol *Blas yn Green*,
Mi glywais i'ch elusen laesu,
A thynnau 'ngwylig er thin;
Gofynwyd iwch gan berchen
Nôdd awen yn ddi oed, (cynn'u,
Am gerdawd Wlan, mewn can yn
A'i lafur fu yn foed;
Mawr na roesech yn ddi'mryson,
Iddo'n fwynaidd ei ofynion,
Ca'dd ei awen galon eured,
Llâwer gwr yn llwyr agored,
Ond caled 'r ydwy'n coelio,
O'ch eiddo fuoch chwi,
Coryn tuchan fel crintachwr,
Yn lle hoff roddwr ffri;
Er iddo ofyn ar ei ddefod,
Yn ol eich diben, a'ch cydwybod.
Chwithau ddangosafloch iddo'
Na feddech'r un gydwybod effro,
Ond wedi ei ferrio'n farrug,
A'r peryg'haiarn poeth,
A nôd Bwyntfilaid, gwaelaidd gilwg,
I'ch taloen amlwg noeth,

2 Och

Uch! caled rhag eich c'wilydd
 Di ddefnydd yn ei ddydd,
 Byw ar eiddo Duw a'i roddion,
 Heb roi anrhegion rhydd:
 Duw'n ffynnu i chwi'n hoff enwog
 Ddefeidiau gwlanog lu,
 Acer ei fwyn ni roddech gerdawd
 I frawd un gnawd o gný;
 Cauwyd barriau cilial 'ch calon,
 Busti chwérwedd sy yn ei chyrrion,
 Di drugaredd, llawn o ryfylg,
 Dymma nôd y rhai damnedig,
 Mae 'r fellith unig hynny
 Drwy 'eh tŷ, a'ch Cawell toes,
 Gwybyddwch yma tra bo'ch ammwr
 Bechadur yn eich oes;
 Yn lle rhoi 'mgaledd i rai gwaelion,
 Hoffi peithau eiff yn boethion,
 Gwyliwch fod fel *Difas hwnnw*
 A'sbâr i fyw, a byrr i farw,
 'Wiw galw 'ngwlad y gelyn,
 Am un diferyn fyth,
 I oeri'r boethfa annobeithiol,
 'R ol colli'r nefol nyth.

3 A chan eich bod mor fawlud,
 A chrintlud yn eich rhodd,
 Os prin yr hauwch, prin gwybyddwch,
 Y medwch o'r un modd;
 Mae 'ch tryfor yn y Ddacar,

Yn lhith anhawddgar hâd,
 Lle rhodia gafael rhwd, a gwyfyn,
 Iw llygru 'n ddi wellhâd;
 Rhaid tynnau 'ch brud o'n byd enbydus,
 A'ch ail eni 'n wych hachonius,
 'Te rhoir eich gwlan yn dân o danoch,
 Falle' i boethi 'r san lle bythoch,
 Am na roddasoch isod,
 O'ch llawnder hynod ran,
 Fwyd, a dillad, a'u diwallo,
 I wigo 'r rhai sy watti;
 Os yn eich calon deil eich golud,
 Cewch glywed didwyll lêfyn d'wedyd,
 Gyda nerth, yn gadarn wrthoch,
 Bum yn noeth, (byw im niwnaethoch)
 "Ni ddilladasoch ddwysian,
 Tiddion blaen di lyth,
 "Chwi o'm haenodd cewch am hyunny,
 "Er tan a bery byth".

4 Sal ydyw rhai sy oludog,
 Mewn anrhugarog wedd,
 Nid oes dynion niwy tlodion,
 Yn bôd ar finiobh bedd,
 Eu cyrph yn cael eu pesgi
 A bri danteithion bras,
 A gado eu henaid i newynu,
 Heb wir gythaeddu gras,
 Gwerthu 'r Nef am fenthyg teyrnas,
 A chadw fwydd, a chodau Sudrys,
 Daith y gwan yn annigonol,

Diystyrubyw'n dosturiol,
 Gwaith Diabol gwaetha dyfe's
 Yn llenwi'r fynwes faith,
 Ac offiwm rhoddfa i drysofa,
 Y tlawd yn gasa' gwaith;
 Rhoddwr llawen heb wrth'nebu,
 Dyna'r gwir mae Duw'n ei garu,
 Rhoi a'r llaw a swy lle b'o eisie'
 Yn llwyr ddiethyr i'r llaw ddethe:
 Ond chwithe' fuoch weithan,
 Wr prin o wlan eich braidd,
 Rhoi 'ch Talent ddiwyll yn guddedig;
 Yn eich llygredig wraidd.

5 Mae Tomas yn gottymog,
 Er iddo 'ch annog chiwi,
 Ca'dd weled sylted, fased sesur,
 I'ch Eredur oedd eich bri;
 Erwy gymorth heb eich rhoddio,
 Fe fedr swynlon fyw,
 Mae iddo hylwydd hardd gynhaeth
 O deg Ragluniath Duw;
 Rhwn i Duw ddidchon roddi ei achos,
 Fe geidw'i enaid gyda' cinio's,
 Mae Duw yn rhoddwr rhannwr hysnod
 Heibio i Dduynion, heb ei ddanhod.
 Er gorfod ar fai gyrrfa,
 Mi brofa sy'n d heb fai,
 Mewn brith g'ledi i borth goludog,
 Llechweddog a'i lchwyr.

Ac etto cofiwch at y cyfan,
 Er i chwi gyrraedd aur, ac arian,
 Rhaid myn'd yn noeth heb 'run o hopy
 I roi da oneft gyfri am dany'n',
 Pa'r un, mewn p'wer eawog,
 Ai anghyfranog frud,
 Ai trwy ejusen y treiliafsoch,
 Dderbyn'sach o dda 'r byd.

6 Wrth hynny mae'n wrthunol,
 Gresynol gweld yn siwr,
 'R hyn ddylai fod am gefn tylodion,
 Tu fewn i galon gwr,
 Heb deimlo mewn byd amlwg,
 Gan raib a chynddrwg chwant,
 Fod lliw o rewynt, llawer awel,
 Yn oorsfel yn y Nant:
 Gwir yw 'r gair sydd arferedig
 "Ni cheir i'w cario o'r graig ond cerig,"
 Ni cheir chwaith o honoch chwithau,
 Ond traes, a malais, tros 'r ymylau,
 Mae geiriau golau'n galw,
 Cewch heddyw glirio 'ch oes,
 Addewid foru o adferiad,
 Gwawr d>wriad, gwir nid oes,
 Ac os digiwt yn gestogaidd,
 Wrth fy leiniau waith a fluriaidd,
 Do'ed ediseirwch i'ch adferu,
 Ac oni te bydd hyn o ganu,
 Ni taenellu marwol tanllud.

Mwv

Mwy poethlud ar eich penn,
 Duw rodio ffydd, a'u llwyr ddiffoddo,
 Gnewch chwi ddymuno AMEN.

NI bu John, mab llon ymhob lles—
 Ddoethrym,
 Ddieithrol i w gyffes:
 Ond am 'r hên dyma'r hanes,
 Bawdyn oedd,—be oedd o nes?

PENNILLION, ya dangos y niwaid
 o eiriau Segur: rat sesur elwir
 "Ifan glan Teifi."

XI

BETH a ddaw o bechaduriaid?
 Neu p addi wedd? pwy a ddywaid?
 Be' ddaw o nghymdeithion diddan?
 Be' ddaw honaf si fy hunan?
 Hyd byn yma 'r ydwy'n ammusr,
 Heua is ogylch eiriau segur.

• Mi gaf ddifai gyfaddefiad,

Drwg

Drwg yw lladd, a drwg yw Hadrad,
 Drwg yw twyll, ac anghyflawnder,
 Pob annudon heb un hyder
 Ac ysywaeth drwg is awyr,
 Geir o fugyn geiriau segur.

3 Amrywun a rith weddia,
 "Duw f'o madde' meie' m wya,"
 Fynno fod yn ddi frycheulyd,
 Maddeu'r m wya, ar heia' hesyd
 Er addefu 'bod yn ddifyr.
 Ni esgusodir geiriau segur,

4 Rhedied Dyn mor i ddiargyhoedd,
 Ag un Angel yn y Nefoedd,
 Heb un pechod bach o'r dechre,
 I boethi ei. Ufern wedi Ange
 Pe b'ar hynny'n cael ei wneuthur,
 Fe'i gwresogai geiriau segur.

5 Pwy a rifa wallt ~~cir~~ penne' ?
 Pwy a rifa wlith y bore' ?
 Pwy a rifa ddyfniol ddafnau,
 Mawr adenydd, Môr a'i donnau ?
 A phwy hefyd oglud eglur,
 Rîf ei llygyl ciriau segur ?

Twr yr arfan ydyw'r galon,
 Cleddyf ydyw'r tafod creulon,
 Braich y Milwr ydyw'r meddwl,
 Dichell,

Dichell ydyw corph y cwbwl,
 Ffrwyth y cyfan ddi lan ddolur,
 Garwa saig, y w geiriau segur.

7 Ar adenydd mae ein dyddie.

Awn i bêchu, byth i ddiodde'
 Drud yw llawer munud llawen,
 Mil o'i achos i amlochen,
 Hwyr nos Angh ni fydd cysfur
 O groes wagedd geiriau segur.

8 Duw rhoed inni ras attaliol,

Athraw gweddus, a thragwyddol,
 Ein gweithredoedd nithgar hadyd,
 F'o mwy cyfawn, yma ac hefyd
 Duw r'o ras di gas da gysfur,
 Inni sig o'n geiriau segur.

PENNILL, or "Old Darby."

G Wirionedd o'r ddaear a ddeuodd,
 O'r grôth efe datddodd Mab Duw:
 Neu 'n hyrach o'r bedd lle gorwedodd
 Er marw, cylododd yn syw. M
Cyflawnder

Cyflawnder o'r Nefoedd edrychodd,
Bodlonodd pan gwebdd y gwaed:
Os cauwyd porth Eden a'r cleddyf,
Yn Iesu ffordd Newydd a wnaed;
Y dûaf, dloraf, ei auto,
Mac hynod o groeso i rhai grëd,
Er cefnu, mae'r Iesu 'n ymryson,
I gyfwrdd a fradlon se rëd.

Y Peth weledodd Dyn, mas gweledodd Duw.

XIII

BETH welais i sydd bryfyn gwach
Mewn gafael immi goho?
Eriod na welodd fy Nuw Ion,
Na chlywed son am dano?

O fewn y tir rwy'n taro :
Ni wel, ni wellodd Duw ei well,
Per elai 'mhell i chwilio.

Wg Mi welais i fy han yn wan,
Ddu o dwy mywyd dan fy meiau:
Mag h ymhlid i ei glod;
Tysb i wsl y.

Y

Yn y Duwdod fod gwendidau,

4 Mi welais i fy hun, a ngwaith,
Yn amherffaith ar y gore' :
Erioed ni welodd Duw ei waith,
Ond perffaith fel dymune.

5 Mi welais i fy hun ynghàu,
'Fewn nwydau 'n gyfnewidiol ;
Fel y bu mae Duw o hyd,
Bydd hefyd yn dragwyddol.

6 Mi wélais i fy hun yn llefg,
A blîn mewn hesg a dryfni :
Ni flina, ac ni ddifygia Duw,
A phob peth byw mae 'n borthi.

7 Mi welais i fy serch yn oer,
Nid heddyw, a doe'r un mawredd ;
Fy nghâriad sell y, cynneddf yw,
Mae cariad Duw 'n Briodoledd,

8 Pan welwyf fi f'anwiredd cïwm,
Yn bwn rhy drwm o boenau :
Ni wél Duw f'anwiredd mwy,
I'm hachub drwy fy meichiau.

9 Amhosibl yw o'r dysnder trist,
Heb ffydd Yngrist, fy nghodi ?

Cymdeithas

M

Ond cael Yngrhist, iachusol fydd,
Amhosibl fydd fy ngholli.

Dau BENILL, ar "Leave the Land."

XIV.

MAB Saer, trwy gyfrifiad,
Mab Mair trwy feithriniad,
Mab Duw trwy genhedliad,
Wir brofiad o'r bru!
A Thad i'w fam gnawdol, a Thad i'w
Gnawd dynol er hun, yn ddewisel
Oedd Iesu,

Trindod mewn Undod, ac Undod
Yn Drindod, Duwdod mewn
Dyndod, yn drindod o ras:
Prynwyr, Eiriolwr, Cynnaliwr,
Cynnyddwr, Dechreuwr, Diweddwyr,
Diuw addas.

TERFYX Y CERDOD.

Cywydd,

M

C Y W Y D D
GOLYGIAD RHYFEL.

I.

DWG anadl y deg 'wenydd,
Mewn awel rhêd, myn le rhydd;
Gwna dy lwybr yn yr wybren,
Dôs a hawf, Duwies y nén;
Myn lygad manwl ogylch
Ar RYFEL, a gwel ei gylch.

Yn foreu iawn,—Niferoedd,
Torf lawen y Nef wen oedd
Yn canu, 'n emynnau mawl,
I'w chrêawdr anechreuawl,
Angylion, lû gw nion gaid,
Yn sér hoff, a *Seraphiaid*,
Mewn byd teg wynfyd di gêl,
Ond rhywfodd magwyd RHYFEL :

Gwelawdd rhai *Engyl* golau,
Yn ormod ddodi clod clau,
I'w glan *Naf*—gwnaent warafun,
A hwy mor laned eu bun.

Digiodd, enynodd llid Ner,
Draw o'r Nef, Duw droe'r nifer,

Mz

O'r

O'r uchder, hyd dysnder tân,
 Yn *Ddieifl*, i annedd aflen;
 Mewn du-bant cawsant eur cau,
 Yn dynnion mewn cadwynau,
 Lle cedwir y llu cadarn,
 Yn y du fw̄g, hyd y Farn.

Boltio maent etto o'r tân
 Weddilliad eu chwydd allan,
 Collasant fwyniant Nef wen,
 Tro nt i'r byd, cy'd a'u cadwen,
 Yn demtiol elynol lû
 Digllon,—i weision Iesu.

Gefyd anwylyd y Nef
 Yn ei blant, a'i bobl yntef,
 Anian o newyddlan wawl,
 Yn difa grym y *Diafawr*,
 Gelynnaeth o ragluniad
 Duw ei hun, rhwng eu dau hâd.

Trwy ymchwydd, dilwydd y daeth
 Glanastr, a phob gelynnaeth,
 Tu fewnol elynol lid,
 Rhyfel, a phob rhyw ofid,
 Yn drylliawg dori allan,
 Mal uthrawl an'dwyawl dân.

Cenedl ymhen cenedl cawn,
 A chroeslid Beilch echryflawn,
 Dinasoedd lle dynefan'
 Yn ffiamio, 'n dûo gân dan,
 Suddir y Dinasfyddion,
 Ir tu bridd, dan oerwaed bron,

Gwragedd

Gwragedd dan gur a ogwym
 Accw yn eu tai, cyn eu tymp,
 Disfethir plygir y plant,
 Er gwenu ar a'u gwanant.

Maeſ-trefi lle 'mesyd Rhyfel,
 Noethir yr holl dir lle del,
 Edn ni thrig mewn coedwig gau,
 Gan dwrf egniad arfau,
 Colyddion yn fwyd cleddyf,
 Gyd a'i awch y gwaed a yf;
Rhai 'n rhwydd hyd ymchwydd y donn,
 A rwygant frig yr eigion,
 Ymdreisiant am wyw drysor,
 Taniant, rhyfelant ar For,
 Dwned a rydd y donn draw,
 Fel gwylt gyffrwyllt ffriaw,
 Rhyfel a bar, fel Taran,
 Wel'd mor yn 'Leuadau man,
 Gyrr y donn laith siomfaith sud,
 A i chenllif yn wrechionllud,
 Nes b'ai'r mor oror eirian,
 Sur a dig, megis ar dān.

Fy nychymyg eurblyg Iaith,
 Tro olwg i'r tir eilwaith.

Rhwng tōn ergydion yn gwau
 Athrist dwrf, a thrwst atfau,
 Dynion hyfon dihefirsch,
 Ar lidiōg Ruddfaog feirsch,
 A'u rhuthr i'r frwydr yn uthrawl,
 Eon rhwng ergydion gwawl,

A Dynion yn feirwon fydd,
 A'u gwaed hyd eu hegwydydd,
 Och! ruddfan, ac uban caeth,
 Gwae'lén i o'r gelynnaeth,
 Gri, a chwynfan gwrechionfawr,
 Drwy'r lluarth, mewn mygdarth mawr,
 Chwal fwn y nychlais ennyd,
 Mal T'ranau trwy bantiau býd,
 Gwylofain wna'r graig lefair,
 I'w hatteb er neb i un air,
 Caid eraill mal cyd Arwyr,
 Yn ddewrion enwregion wyr,
 A'u cynwrf megis twrf tonn,
 Erlynant ar olwynion,
 Cawri byd mewn cerbydau,
 A'u fwn yn echrys nesbau,
 I'r fyddin mewn eitf addas
 I chwareu cieedd ochrawg glas,
 Wrth chwyrn floedd Udcyrn ydd ant,
 Diati y maeš a d'oant,
 Tarant o'r nant i'r nem,
 Try eu fibrwd tros wybren,
 Eu cyrphyn y cerbyd eau,
 Llwyd rwygir er llurigau,
 A'u clorian, glan ga'lyniad
 Bwysa, lle mantola'r Tad.
 Nid medru, na gallu gwr,
 Na diehell un godechwr,

A rēd o afael yr Ion,
Lle diŷl, a llid eon :

Olwynog Haul-y wiwnef,
Bu E o blaid ei bobl ef,
Arafodd, ddydd o Ryfel
Ar daith ei wresogfaith fel,
Rhag bloedd byddinoedd annoeth,
D'ai ar' du ei greawdr doeth ;

A'r lloer, wen oer, wnai aros,
I'w genedl ef, un gain dlos,
Daraw 'r gelynion diras
A chwympl, i ddial ei chas;

Daw fer o'u dewis oror,
I'r gad ar alwad yr Ior,
Tyrfa o felli di orfod,
A chenllysg cymysg ac od,
Corwyntoedd, a Dyfroedd dig
Chwai ddadwrdd, yn chwyddedig,

Ufuddawl lesawl weision, Salm. 148. 8

Hwy gair wrth air, a nerth Ion,
Mafwedd yw imi o lawd,
Fy mawl egniawl i gnawd,
Pryf gwar---pridd Daear yw Dyn,
Llai 'lywaeth na llylieuyn !
Ei gladdysf ni ddyg lwyddiant,
Fwy na fosl, heb fy Nuw Sant,
Duw mawr biau daraw 'r byd,
A Duw biau gadw bywyd.

*****
CYWYDD

CYWYDD Y FFYDD.

II.

FFRWD fywiol deffroed f'awen,
 Dawn iawn barch, a Duw Ne'n ben,
 Ffoed hunan, a ffawd dynol,
 Rhad Naf, na arhoed yn ol,
 Gwnaed f' Argwydd fy rhwydd fawrhau
 A chymorth o iach Emau,
 Rhoed im ddawn ag iawn gynnydd,
 I ganfod hoff hynod Ffydd;
 Hon sydd fel ehang Angor,
 Myn ei sail yn monwes Ior,
 Ynnddi, a thrwyddi wrth raid,
 Cyd rinwedd, cedwir Enaid,
 Heb ei theg wiwdeg edyn
 Ni chedwir,--- Demnir pob Dyn;
 Am hynny, Duw im henaid
 Rhodded ffydd, werth rhydd wrth raid.
 I'r diben o rad wybawd
 Gwaith gwiw ffydd, gywaethog ffawd,
 Gwelwn waith, dyfnfath Duw da
 Y Dydd adferwyd Adda.
 Pan hudwyd ein pen hoywde g,
 A dwyn Dyn o Eden deg,
 E ddodwyd addewidion,
 O wraig, y genid yr Ion,
 Yn geidwad i'r colladwy,
 Priod fab-be' ro'i Duw fwy?
 CYWYDD
 Ond

Ond llanwyd Dyn (nid llonwedd,)
 A delw'r Sarph, dolurus wedd,
 Gwridodd na fedrai gredu
 Deg air yr addewid gu :

Rhad olwg, rho'i Duw eilwaith
 Berl i Ddyn, o burlwydd waith,
 Fel llaw o afael y llid,
 Ar ei Dduw drwy'r addewid,
 A'r llaw hon er llawenydd
 Yw'r di-grynn offeryn ffydd,
 Tryfor mad y credadyn,
 Rhodd y Tad er rhyddid Dyn,
 A braint adi ysgog ei brig,
 Cu didwyll ras cadwedig,
 Gweithrediad gwiw a thradoeth
 Glan Yspryd, diwyd Duw doeth,
 Drwy oſtwng draw i ifter,
 Troi Dyn oll at draed y Ner,
 I weled ei fawr waeledd,
 Yn us gwag, yn yfig wedd,
 Yn ddu, eiddil, yn ddiddim,
 Yn bell dwyll, heb allu dim;
 Rhoddi cred ymddiried dda
 I'r mwyn Iôn o'r man yna,
 Dan bob trwm, ddwyftrwm ddiftryw,
 Ymroi 'n ei Fab, marw neu fyw,
 Dyna, 'n oed rhwng adenyydd
 Y boeth ffwrn, fath beth y wffydd.
 Anian yw ffydd o unwaith
 Derbyfir, gwelir ei gwaith

Uniawn hedd anian yw hi,
 Gwyd Enaid o gadwyni,
 Ac anian wiw gyfran gu,
 Yn t'wyso Dyn at Iefu,
 I gael cyflym rym ei râs
 Gem doethwedd a'i gymdeithas,
 A thrwyddi cair maith roddiad,
 Cu fwyn hedd, y cyfawnhad.

Gwddf yw ffydd, a defnydd dwys,
 Di-glwys, rhwng Duw a'i Eglwys,
 Ysgol Jacob--fail gobaith,
 Ffordd i Nef, hoff hardd iawn waith,
 Prawf o'i bywyd, iawnfryd oedd,
 Uwch ei thrôed, iach weithredoedd,
 Draw traidd, o anhawsder trwm,
 Drosodd, a gedy reswm.

Llygad ffydd gwybydd a gweï
 Duw 'n ddigon, dawn ddiogel;
 Drych anwyl, dra iach enaint,
 Drych yw hon a drecha haint,
 Er dyfod saethau'r Diafol,
 Tarian yw, a'u try yn ol.

Anadl ffydd, beunydd lle b'o,
 Iôn ni âd ei Niweidio,
 Ni fawdd dŵr, ni faidd i dan
 Dynu y fath frwd anian
 Yngwén Duw, drwy angau'n dwg,
 Draw o niwl hi dry 'n olwg.

CYWYDD

CYWYDD am cyflymder Oes Dyn,

III.

Y Teg rosyn tw' gwrefog,
 Amrywliw deg liw dy glog,
 Odiaeth flodeuyn ydwyt,
 Brigyn, glaswelltyn, glwys wyt,
 Gwisgi y tarddi o'r tir,
 Chwai eilwaith y'th ddychwelir;
 Dy flodeu dyfal adeg,
 Y boreu dŷf yn bur deg,
 Buan a cwypdy fymwy,
 Brydnawn, ac heb wrid yn hwy,
 Diau y gwael flodeuyn,
 Nid oes dy ail, ond oes Dyn.

Sychder a welais echdoe,
 Gwlaw a tharth, a gwlith ddoe,
 Maluriedig, mal'r ydwy',
 Dafna yn f'oes, dafnau 'n fwy;
 Daeth Angeu yn foreuol,
 Ogylch, blin gylch, blaen ac ol,
 Wrth f' ystlys, yn y llys llon,
 Angeu fudai 'nghyfoedion,
 Pa'm bum c'yd yn y byd bach?
 Trodd Angeu at radd Iengach:
 Rhuadwylt 'r wyf yn rhedeg,
 Ar hŷd oes, i fy nrhî deg,
 Tri naw, ga'dd e'u troi yn ts—
 Ple? ond rhwymwyd plant trimis;

Oesoedd da, hwya' eu hynt,
 Di wreiddyn, er doe'r oeddynt,
 Ac hŷd yr oesoedd cadarn,
 Yw ddoe 'n fyw, heddyw'n y farn :
 Dirwyn y mae 'r oed araul,
 Mal 'hed rhew ymhelydr Haul,
 Neu ddeilen ar bren, o'i braint
 Gwŷf honn, mewn gauaf henaint ;
 Dyn roddir ar loyw-dir lys
 Ennyd awr, ac nid erys,
 Unweddwn i anniddos
 Darth, neu wyliadwriaeth nos,
 Un hûn yw ein heinioes,
 Freued y'm, Duw fyred oes,
 Cwsg dodaf, cysgod ydyw,
 Breuddwyd awr, ebrwydded yw !

Ein mammaeth ddi weniaeth wâr,
 Yn ddiau yw'r hen Ddaear,
 Henaidd ei phridd, marlbridd brau,
 Yn hon heneiddiwn ninau, *Essay 51. 6.*
 Gogyfuwch, neb uwch ni bydd,
 Y mann gwael, mwy na'i gilydd,
 Nid uwch Brenhin, gwîn, na'i gog,
 Nid is, y gwas, na'i Dwyslog,
 Ni bydd dig mewn bedd digoll,
 Yn gyd radd i'n gedir oll,
 Bonllef, rydd neb o unlle,
 Nes ymlaen, eisiau mwy lê;
 Ni wena, un gloyw wyneb,
 A'i lê n'oer, ni wyla neb ;

Os anferth d'ranau Iwnfawr,
Os gleuo mellt, os gwlaw mawr,
Os llais udcorn, a chorned,
 Eilw i'r maes, fyddin laes led,
Os Daear greigar a grynn,
 Dán awyr, os du Newyn:
Or Bedd, rhag un blinwedd bla,
 Ni cheir un, a ddychryna;
 Yn y bedd bydd y meddwawn,
 Is wybr oll, yn wyr lobt iawn:
 Pob cybydd,-- n' oed Pab cobau
 Gwedi ddigoni ag Aur;
 Buan ehêd y bywyd,
 Ceir Bedd i wagħau'r byd,
 Gyda gair gwedi gorwedd,
 Ceir Barn i wagħau'r Bedd.

*****

Dull y Farn Ddiweddaf.

IV.

TR WY Ion mawr, daw tro i'n. mŷsg,
 Drwm awyr cāu, daw'r meirw o'u cŵsg,
 Teulu Nef, gant loyw iawn wîsg,
 Byw 'n un illu, heb un yn llêsg,
 Di afael gwir' Diaf! a'r gwâsg:
 Eiff yr hen lawr yn ffwrn lôsg.

Englonion

ENGLYNION o Fyfyrnod am y Ser

V.

SULWAIS ganolnos olau—ar y Ser,
 Eres oedd eu drychau,
 Gwel'd yr entrych gwych yn gwau
 Oll i gyd, yn llygadau,

Bronau, Lanternau lawn tan,—llu uchel
 Llewychus a seirian,
 Lampau, neu flodeu nef lan,
 Disgleirwych,—Dysglau arian,

Bywiol anwyl beleni,—Côr selog
 Grifialaidd oleuni;
 Gwneuthuriad, trefniad Duw trî,
 Torfydynt di rifedi.

Yr Haul, yn araul, flaenori:—ffynnon,
 A ffenestr goleuni,
 Gwresogyydd eij nentydd ni,
 A th'wniad ei wytheni.

Gweledig Oleuadau,—Arwyddion,
 A'r addas Blanedau,
 Fel i'w Bod yn rhoi clod clau,
 Trwy edyn eu troiadau.

Llyw derfyn y llu dirfawr,—a'u goglud
 Yn y gwagle tramawr,

Nis gwnn am eu naws geinwawr,
Us wyf fi, fy Nuw sy fawr

ENGLYN i'r Iaith Gymraeg.

VI.

IAITH bêr, iaith Gomer, iaith gymen
Iaith lwyd,
Iaith lesawl i'w pherchen ;
Iaith a'i gwaith o wyth gwythen,
Iaith a saif er eitha fen.

ENGLYNION Boddlonrwydd.

VII.

I'R goleu am wir gulwydd,
Dyrcha 'th ben, yr awen rwydd,
I ddatgan mawl, dwymnawl des,
Buddiol iawnwres, Boddlonrwydd.

Addas adail ddewisedig,—ffynnon
Hoff iawn fywyd diddig.
Mae hedd, llad rhyfedd lle trig,
A llid, o bydd belledig.

Cardotun

Cardotun llon hoddlon,—ei waelod
 Welir mwy heddychol,
 Nag annoeth Iarll, ffaglboeth ffôl,
 Ynfyd lûn, anfodlonol.

Os gwgu a waejffysgogiad—y byd,
 Heb Eidion, na Dafad, *Hab.* 3. 17.
 Dyma'r Dynion llon wellhad—
 Sy fodlon i'w sefydliad.

Bodlon yn weision Iesu,—byw adlais,
 Nid bodlon i bechu;
 Bodlon i gyfion fyw'n gu,—
 Anfodlon byw'n ynfydlu.

A fedd lawndymp fodlonder,
 Glan bwyll, yn ei galon ber,
 E dynn Fel, pîle bu dawn fwy?
 Fwlch ardwy, o fol chwerwder.

Ond calon ddreng, lle 'mddengys,
 Ac heb fodlondeb di lys,
 A Gasgl wenwyn mewn gwyn gau
 O ymylau'r gwin melys.

Pwy yw mam heddwch ond bodlondeb?
 Chwaer i amynedd awchrym wyneb,
 Mawr ach di waelder, merch duwioldeb
 A byd da'r wndwal pob tiriondeb.

Bodlon

Boddlon Ddyn gwiwlion golau—ni flysi
A flesawl ddanteithiau.
Ond deisfylyn hys fwynhau.
O law Nêr 'welo'n orau.

ENGLYN am ben Arglwyddiaeth Duw.

A R C I M A D D I S T R I C T M E T H O D I S T CHURCH
VII

iau y ia uw a y ia ayw
D D D D D D D D
uw a ei w a we
ayw y i uw
Neu fel hyn
Diau dyd, Duw dad ôd,

BEDD ARGRAPH.

Hunais ni chefais hwy chwyth, -yn farwel,
Ffurwedd mewn oernyth, WUD
Nes daw i alw lais dilyth, WD
A drwy Ffwrn na raid mary fym,
Hlo hs Q AWDL
Dyddiwall

AWDL, ar y Pedwar metfur a'r hugain, o
amryw Difftlau, neu Lenwau Ysgryth-
yrol, IESU Christ.

X.

Uchel Gwylion

ARGLWYDD mawr, Nef, Llawr, a Llu,
Dw'r, a Thah,
Awdr-waith oll yw IESU,
Athraw doeth, Aur coeth, Ior cu,
Adeilad i'w eudeulu.

Uchel Gyrch.

BALM yw fe, a Giléad,
Bywyd dyn, a Mab y Tad,
Barnwr, a pherfeitiwr ffydd,
Brenhin rhydd, Bara Ne'n rhad.
CADARN TOR, a chyngorwr,
Gymaliad, a Thad, a THWR,
Caredig deg Greawdwr,--- a Mur glan
Caerog Ban, Craig, a Dw'r.

Cysnewidog.

DUW NE YW E, pob dawn all,
Dyw tir, dw'r, ddyry eu dull,
Dyn bywyd, mae ddeb b'i well,
Dyw yw, a Dyn, yn Dad oll.

Dyddiwr.

Cadwyn Ferr.

DYDDIWR, Codwr, Ddiuddiwr, Gwidwad,
 Duw dedwyddaf, Dad, a Deodfwr, gw
 Dyn, Dysgawdwr, Dawn dwys godiad,
 Da wedd Ynad, a Diddanwr.

bisford, nol i fwsd, w iau. IUAH.

Pras i Cadwyn Ferr.

ENAIN T hawk mawr fraint, Dilanél,
 Eneiniog bywiog heb ail, istw y baH
 Eiriolwr glanh, scilant sel, rybbyw H
 Esgob, Agos, Gwifg, Bugail, RoH

bisogni, nel wubl, gib i oibyl, H
Deuair syron, a thwll dyrhed Cadwyn Ferr.

FFYNNON, lonn las,
 Ffordd, hoff urddas,
 Golud addas, gwafl dueddiad, UESU
 Gwiw ei rodiad, a gwaredydd i's HOTW
 Gwas, Gwr gwiwras, gwifg aurganiad,
 Gradd iawn dyfiad, gwreiddyn Dafydd:

Gwifg i'w Ddefaid, TACPSWAWI,

Gobaith Enaid,

Goleu cannaid, agloyw a cynhydd.

Gallu dibaid, b iau. IUAH

Glanhawr eurhdyell, llawr, ILL

Golud gweinlaid, Gydad y gwinwydd, ILL

Gwydd Llogeyrniog, na THoddwll, ILL

GAIR Duw i dyw, gwyr odidog, weli.

Gloyw reol, i glirio euog.

Gweinidog i Eneidiad, H

mebydd ymchwili, Cwiribedd, ILL

WACH Y A i Teua;

Gwisionedd, mwynil hedd mae'n hau, --llyfie;
Gwynn ymha gwridog, Gwin i'w Gariadau.

Byr a Thoddaid.

HAUL yw Iesu, hawl ei weision, --haelaidd
Helaeth Dringareddion,
Matiwr addas, ci hoyw roddion, EN
Had y wraig, syder i weigion,
Hawddgar fylwedd, hedd grasoliou,
Hoff rydd annoeth, ar ffordd union,
Hwyrfrydig ei ddig, Dduw Iôn. --Digonedd,
Hwyrfrydwedd, Naf rhadlon.

Clogyrnach.

IESU enw, iefy Ynad,
Iwrch, a'i driadecth oru ych droediad,
Llawn llawn, a lluniwr,
Torod waredwr, Llachawdwr, a cheldwad,

Llywodraethoddaid.

LLYWYDD yw Iesu, i'w holl ddewisiaid,
Lloches ddifyr, llewys hys i'w Ddefaid,
Llys Tariangg, rhag llu Estroniaid,
Llaw sy am rannu, lles amryw Enaid,
Llawn, llofn, llon, dyf euraid, di glyn
Llew ymha clyn, --llyw ei Anwydd.

Hipyn, byr, a Hipyn hir.

MAB bigoruchel, mwyn dor isel,
Maen yw'r Iesu; meddyg

(115)
Meddyg, Prynniad, Meichiau, Taliad,
Mawr Adeilad, Mur i'w deulu,

Cyhydedd Ferr.

NER ei enwir, yn ei Rinwedd,
Nodded oleu, 'n nydd dialedd,
Noddfa 'ngolwg nawdd 'Fengyledd,
Naf wir felus, Nef orfoledd.

Cyhydedd Nawban.

Porth yw Iesu, pur-waith i'w Weision,
Pur ei Eglwys o bob peryglon,
Pen agos hoyw, poen i'w gaseion,
Pren Afalau, per y Nefolion.

Gwawdodyn hir.

Paſg rhai dynion pwysig credinio!,
Purwr gwlihog, per-aroglaethol,
Preswylfa union, pur sylfaenol,
Priod gwrefog, parod grasol,—hyfryd
Prophwyd hefyd, praff o had dwyfol,

Gwawdodyn byrr.

Prynedigaeth, prw'hynod egwyl,
Pôr lwyr parod, perl oreu perwyl,
Pêr iawn Arch, pur yn ei orchwyl—goloyw,
Pwy si murr enw, pwy sy mor anwyl?

Awdl gywydd.

JRHAGFLAENOR gafael union,

Rhom

Rhos Saron, a'i Ras sriol
 Khan ei Gobl, Rhin byw ablwaith,
 Rhî usuddwaith, RHYFEDDOL.

Cyrch a chwta

SEREN, yw Iesu eu'radd,
 Salomon, ifel mwynai'dd;
 Seilo, yn llawn gras ha'eladd,
 Samariad, preufad wradd,
 Sy eang-teg, a Sangtaidd,
 Sylfaen, a mui maen mawr Mwys
 Saf er Eglwys, ddi figladd.

Gorches y Beirdd, a chyhydedd hir.

TWR llawn, troell hedd,
 Teml, lawn, twym wledd,
 Tiriawn, Ter-wedd, Feyrn, Tarjan,
 Ty gwin teg annedd,
 Teilwng Dad ha'elwedd,
 Tri yn dnewadd, trwy un anian.

Deuair fyrion.

YSGOL, fuddiol nef addien,
 Yspryd, a bywyd yn ben;
 YDWYF, (yw,) Pwy a'i adwens,
 Yn d'E mae, ac yn AMEN.
 Twysiad ymhlod o'r dud.

AWDL

A W D L ar y Ddihareb, " Gwell Bendith
y Tlawd, na Meistrolaeth y Cadarn,"

GWELL ydyw'r ddigolledig,
Na'n Ewyn doeth dresn, fendith a drig,
Na then feistrolaeth unig, — Serthajedd iarn,
Y cadarn trangcedig.

Pa fyd, trwch adfyd, tra chwth?

Pa lwyddiant?

Pa wleddoedd heb felltith?

Pa boenfa fel plai'n plith?

Pa fwynder heb bur fendith?

Awnel wledd trugaredd gn.

Da 'wllys, i'r di ally,

Gyda llög daw cyflog c'oedd

Iw lysedd, io law Iesu.

Gan fod i gwith, Bendith byw undeb,

Mytlawd, gwyl, a dylwr wisg

Fel taledig woseb,* * gwobr.

Gwae wrth hyd i'r gwrthwyned,

Haeedd' felltithion noethion neb,

Rhoddwr, llawen, llawn ddi gabi,

Hilio wledd trugaredd gwbl,

Balawn yw, mae Duw yn abl,

Deil yn dda, fe dâl yn ddwbl.

Meistrolaeth, ry gaeth y'n gweithio
 Tae'r waedd,
At yr ion eill ddatglo
 Pob rhyw drwm, oer orthrwm zuthro;
 Duw--- y llewod a eill ieûo,
 Prawf o'i lesiant pair feluso,
 Y groes yn Gan-lan ddi-flino,
 Tras mad, trwy ei symudo, neu voi nerth
 Iach eurwerth i w chario.

Gwelir Meistrolaeth galed,-- yn *Phare*,
 Offeryn tosi gaethiwed,
 Ca'dd o'i Orsedd glaerwedd gled
 Odde' Mor, yn ddi'mwared.

Am waith, ei rwygfaith ragfarn,---och ond,
 Ni chafodd y cadarn,
 Ond diosg o'i Glud haiarn
 I'r Môr---o'r oer fôr i'r Farn.

Galwad hwyr o'r gwaelod hollt,
 "Trown yn ol, mae'n traalu'n wyll,
 "Byd mawr, a gwibiadau mellt,
 Marw drwy hyn, ymro dwr-hallt.

Y llu gwaellon, man lle gwelir,
 Maes ydynt yma o fedir,
 I holl Fawrion, fel llafurir,
 F'e llwm hadyd, felly medir.

ENGLYNION a wnaed i Mr. DAVID SAMUEL, pan aeth ef i Ffrainge i feddy-giniacthu'r Carcharorion 1798.

XII.

Ymlenwaf a mawl union,---i'r Doctor,
A'r Dectant gerdd gyson,
DAFYDD SAMUEL, dawel dôn:
Bardd, a Meddyg, bwrdd moddion.

(aeth,
I Ffrainge, dros dyfn-gaingc y doan---diau
A da yw i'r Cleifion:
Pwy dynerach freuach fron,
Calon dostur?---cla' n dystion.

(iodd
Uwch Dyfroedd moroedd mawrion,--trafael-
Trwy foliant cyfrif-lon,
Llestr y COOKE, llys troeawg hon
A rwygodd donnau 'r eigion.

Uwch daear yn iach deuodd,---Cymro pur,
Camrau pell a roddodd,
Yn ollawl, parch enillodd,
Ei ferth fyd f'o wrth ei fod.

O SAMUEL, fu'n ffel hoff ciliaw--Llon-gerdd
Yn Llan-gar, mae'n deilliaw;
Magwyd, heb ei ddirmygiaw,
Gwir hyn, yn Nant glynn y g'law.

ENGLYNION i'r Cwrw.

XIII.

Mae'r afon, Dwsfrillon ei lli,---yn iachol,
 Yn wych i ddiodi,
 Chwerw yw hyn, chwareu a hi,
 O gwylt sydd, geill dy foddi.

Rhydd cwrw' godwm, trwm mewn trip,
 Denu'r troed yn dynn i'r trap,
 Gwyro yma, tryma trwp,
 Pwyso draw, pwy osfai drop ?

ENGLYNION i'r Dderwen.

XIV.

DERWEN, Brenhinbren hoenbryd,--o godfron
 Gauad-frig a hyfryd;
 Ei rhiddin sy'n cyrhaeddyd
 Cauad barch, uwch coed y byd.

STARLAS ireidd-dras yr AIL,--rhag mawrddig
 Cuddiedig ca'dd adail,
 Yn y Dderwen nôdd.arail,
 Gwisgwyd hwn gan gyfgod dai].

Tinnau pan af i annedd --- Y Ddaear
 A ddewis heb omedd
 Gacl Derwen i glyd orwedd,
 Gwisg i mi gyfsgu ym medd.

CYWYDD Y BYD.

XV.

DAWN ifel, oes un-dyn esyd
 Deg fawl i wywedig syd?
 De'wch wyr-hyfion dechreufyd
 Difai'ch barn, ai da fu'ch byd?
 Dywedodd Crist mai tristyd,
 Dan bwys, a gaid yn y byd;
 Dagrau a wyl pan anyd
 Dyn bach, gan mor dynn y byd,
 Du-dwyll gellir dywedyd,
 Dygyn arw boen, nid gwynn yw'r byd;
 Diafl ymhawb wedi maflyd,
 Denodd bawb, dwynawdd y byd;
 Diafol hŷf, di fawl hefyd,
 Didwr balch ydyw Duw'r byd:
 Dir, nid aeth neb o'i febyd
 Drwy oes bell, heb drais y byd;
 Drudfawr ydyw'r adfyd,
 Dyfn oer bwll yw defni'r byd;
 Dyn uchel yn dwyn iechyd
 Deall beth o dwyll y byd,
 Da y dyn dyward ennyd
 "Dyw inghadwof man b'oef mewn byd;
 Daw'n oleu nad anwylyd,
 Du elyn yw boglyn byd;
 Da wobrau am dwyll dybryd
 Derbyn deddfwyr, Barnwyr byd;

Dan.

Dau wynebog nid gog'yd,
 Diriaid yw gweilch beilch y byd;
 Dwl swnfawr, diles ynfyd,
 Dail di bwys yw deiliaid byd;
 Di feiwr o'ch du fywyd
 Dorfeydd beilch, derfydd y byd;
 Dydd a dydd da ddedw'ddyd
 Dywys ben, diau oes byd;
 Di gel dylaem ochelyd
 Diafwl, Cnawd bawddwl, a byd;
 Daw Angeu, ni wiw diengyd,
 Dan iau'r Bedd, i'n dwyn o'r byd,
 Diben geir ar ei benyd,
 Dydd Barn y diwedda byd;
 Doeth oesbraff, Duv a'th ysbryd
 Dwg ni 'fewn i dy gain fyf;
 Danfon ni i dy wynfyd,
 Dyna ben ar donnau Byd.

